

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Pohádka jako významný prvek socializace dítěte

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav JÚZL, Ph.D.

Vypracovala:

Iva TAUŠOVÁ

Brno 2011

Motto:

„Pomoz mi, abych to dokázal sám.“

Marie Montessori

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pohádka jako významný prvek socializace dítěte zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno,

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Úvodem této bakalářské práce bych ráda poděkovala všem, kteří mi poskytli potřebné informace k dané problematice, zvláště pak děkuji svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a náměty, kterými mi významně pomohl ke zpracování zadaného tématu.

Brno,

.....

Podpis

OBSAH

ÚVOD	6
1 SOCIALIZACE DÍTĚTE	8
1.1 Socializace jako proces	8
1.2 Jednotlivé fáze socializace	9
1.3 Socializační činitelé	12
1.4 Dílčí závěr	16
2 POHÁDKA	17
2.1 Původ a vývoj pohádky	18
2.2 Charakteristika pohádky	19
2.3 Význam a funkce pohádky	22
2.4 Způsob prezentace pohádky	24
2.5 Dílčí závěr	27
3 VYUŽITÍ VLIVU POHÁDKY PŘI SOCIALIZACI DÍTĚTE	28
3.1 Význam a vliv pohádky v terapii.....	28
3.2 Představení projektu BiblioHelp a jeho součástí - Pohádkoterapie	30
3.3 Dílčí závěr	35
4 VYUŽÍVÁNÍ POHÁDKY V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH	
A RODINÁCH NA VYŠKOVSKU	37
4.1 Průzkum současného stavu využívání pohádky	38
4.2 Výsledky průzkumu, analýza výsledků	39
4.2.1 Četnost využívání pohádky v práci s dětmi předškolního věku	39
4.2.2 Výběr pohádky	41
4.2.3 Způsob prezentace pohádek	43
4.2.4 Obecné povědomí o projektu BiblioHelp a jeho součástí Pohádkoterapie	48
4.2.5 Možné problémy dětí a způsoby jejich řešení	51
4.2.6 Oblíbené a neoblíbené pohádkové postavy	57
4.3 Dílčí závěr	59
5 CHARAKTERISTIKA METOD POUŽITÝCH V PRÁCI	62
ZÁVĚR	65
Resumé	67
Anotace	68
Seznam použité literatury a informačních zdrojů	69
Seznam příloh	71

ÚVOD

Socializace je proces. Probíhá po celý život, neustále, nahodile, živelně. Je to nekončící proces proměn a vývoje lidské osobnosti, kdy se jedinec z novorozence stává člověkem schopným fungovat ve složitém systému lidské společnosti. Probíhá-li socializace úspěšně, má v sobě jedinec zakotveny nejen specificky lidské formy chování, jazyk, poznatky, sociální normy a hodnoty, ale také sociální role, sociální vazby.

Mezi významné činitele, které socializaci ovlivňují, řadíme např. rodinu. Zde probíhá tzv. primární socializace, toto období trvá přibližně do dvou let věku dítěte. Některá odborná literatura (Hopf, 2001) uvádí tzv. „postupné přetížení rodin“ v plnění základní výchovné funkce. Toto se jeví jako narůstající rizikový potenciál ve společnosti. Konkrétně se to projevuje v nárůstu problémů v rodině, ale i ve škole, v poruchách vývoje dítěte, v přibývajících případech násilí, zneužívání drog apod. (Hopf, 2001).

Na působení rodiny poté navazuje škola, různá výchovná zařízení, vrstevnické skupiny, přátelé. V pozdějším období průběh socializace ovlivňují různé formální organizace a instituce, masmédiá - hromadné sdělovací prostředky, v neposlední řadě musíme také zvažovat vliv genotypu – souboru vlastností, které člověk získává při početí.

Všechny tyto socializační činitele lze vnímat jako obrovské soubory jednotlivých socializačních prvků, které více či méně, s větší či menší intenzitou proces socializace ovlivňují. Jedním z těchto prvků je zcela jistě i pohádka. Pohádka má své nezastupitelné místo, zejména v období primární socializace a v počáteční fázi socializace sekundární. Přestože byly pohádky původně určeny dospělým a o jistém vlivu na dospělou populaci nelze pochybovat, bakalářská práce bude zaměřena pouze na období primární socializace – dětství. Jistě ne neprávem je období od 4 do 8 let věku dítěte nazýváno věkem pohádky.

Cíle bakalářské práce

Bakalářská práce předpokládá naplnění následujících cílů práce: vymezit socializační proces s důrazem na jeho jednotlivé fáze a činitele socializace. Provést základní charakteristiku pohádky jako socializačního prvku v životě dítěte, pojednat o vlivu

formy prezentace pohádky dítěti. Prezentovat současný stav využití pohádky v socializaci dítěte v rodině a v předškolních zařízeních, informovat o projektu Pohádkoterapie jako součásti projektu BiblioHelp.

Omezující podmínky bakalářské práce

Z hlediska stanovených cílů bakalářské práce a jejího rozsahu je nezbytné zúžit řešený rozsah problémů. V bakalářské práci se předpokládá realizace následujících omezujících podmínek: z hlediska široké škály socializačních prvků bude v práci s ohledem na její doporučený rozsah podrobněji pojednáno pouze o pohádce. Vzhledem k tomu proběhne průzkum pouze v rámci dílčí skupiny dětí – předškolní věk. Z hlediska činitelů v rámci socializace dítěte z pohledu využití pohádky bude věnována pozornost rodině a předškolním zařízením – mateřským školám, dotazníkové šetření bude realizováno v mateřských školách dislokovaných na Vyškovsku.

1 SOCIALIZACE DÍTĚTE

1.1 Socializace jako proces

„Socializace je proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, proces postupného začleňování se do dané společnosti, proces učení se v dané společnosti žít.“ (Kraus, Sýkora, 2009, str. 16)

Socializace je složitým a mnohostranným procesem, který zkoumá řada vědních disciplín – psychologie, sociologie, pedagogika a další. Proces socializace počíná narozením lidské bytosti a provází jej po celý život; probíhá živelně a nahodile. Jedná se o proces určovaný vnějšími vlivy, ale také o proces ovlivňovaný vlastní aktivitou lidské bytosti. (Kraus, Sýkora, 2009)

Každý člověk má individuální dispozice k socializaci. V sociálním prostředí se tyto dispozice rozvíjejí v sociabilitu. „Je to schopnost, která je současně předpokladem a výsledkem socializačního procesu.“ (Kraus, Sýkora, 2009, str. 16)

V odborné literatuře (Kraus, Sýkora, 2009) je uváděn odkaz na pět základních mechanismů socializace. Lze je znázornit následujícím blokovým schématem:

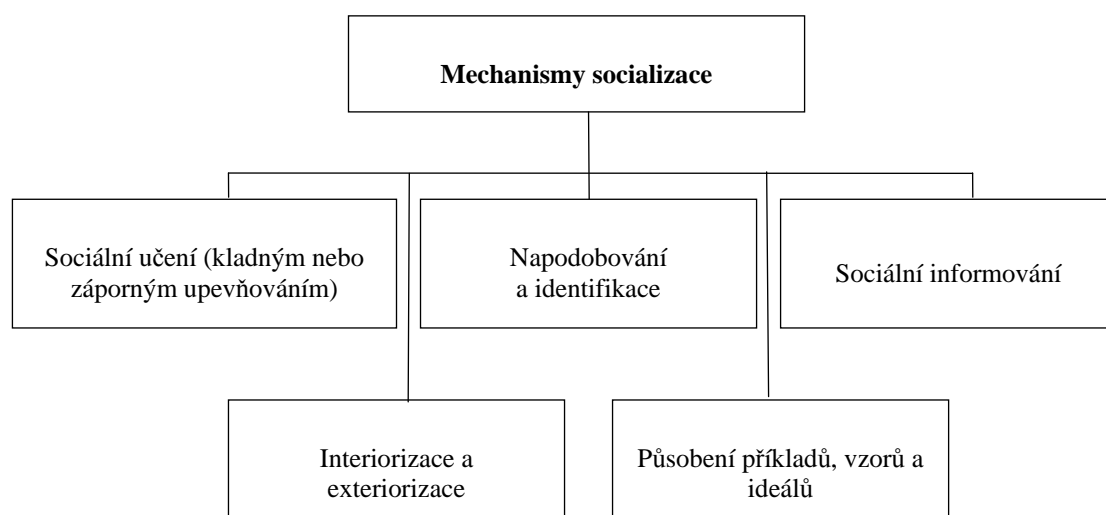

Schéma 1 Mechanismy socializace

Tyto mechanismy je nezbytné vnímat jako současně působící, nelze o nich uvažovat izolovaně. Navíc každý z těchto mechanismů se u každé lidské bytosti projevuje individuálně. Například proces interiorizace (zvnitřňování) se musí velmi výrazně projevovat přes individualitu lidské osobnosti a psychiky. Ruský vědec Galperin¹ například velmi intenzivně rozpracovával teorii interiorizace s důrazem na problematiku osvojování si deskriptivní geometrie a strojnického kreslení. Proces interiorizace obohatil o teorii práce s modely. Do abstraktního procesu chápání předmětů vložil práci s modelem a dokázal rychlejší a hlubší proces poznání. I v procesu socializace lze v jistém smyslu uvažovat o modelech – modelech jednání.

1.2 Jednotlivé fáze socializace

Ve většině procesů lze stanovit určité uzlové body, které tyto procesy svým způsobem parcelují na úseky, etapy, fáze. Tyto fáze se od sebe navzájem mohou lišit obsahem i délkou trvání, v socializačním procesu zcela jistě i intenzitou konkrétního prostředí, které v procesu socializace na lidskou bytost působí. Pro srovnání lze uvést příklad z rostlinné říše. Než se sklídí jablko, musí se zasadit semínko (1. fáze), to vzklíčí (2. fáze), vyroste strom (3. fáze), vykvete (4. fáze), vznikne a uzraje plod (5. fáze). Jiné, autorem stanovené, rozdělení fází může být následující: 1. fáze = růst stromu (zahrnující předchozí 3 fáze), 2. fáze = zrání plodu (zahrnující zbývající 2 v předchozím dělení vymezené fáze). Nejinak tomu může být i v socializačním procesu a jeho členění do fází.

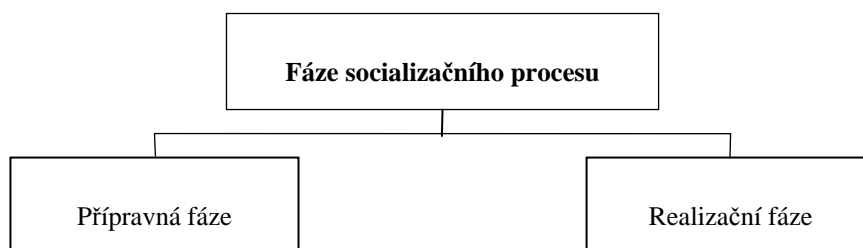

Schéma 2 *Fáze socializačního procesu podle Hroncové a Emerové (2004) (Kraus, Sýkora, 2009)*

¹ Petr Jakovlevič Galperin, (1902-1988), ruský psycholog a pedagog. Vytvořil a rozpracoval koncepci vztahu mezi psychikou a subjektem. Zabýval se teorií interiorizace.

Výše uvedené schéma strukturalizuje socializační proces velmi rámcově, hrubě. Do přípravné a realizační fáze zahrnuje řadu dílčích procesů a činností. Následující blokové schéma pojímá proces socializace jinak strukturovaně. (Kraus, Sýkora, 2009)

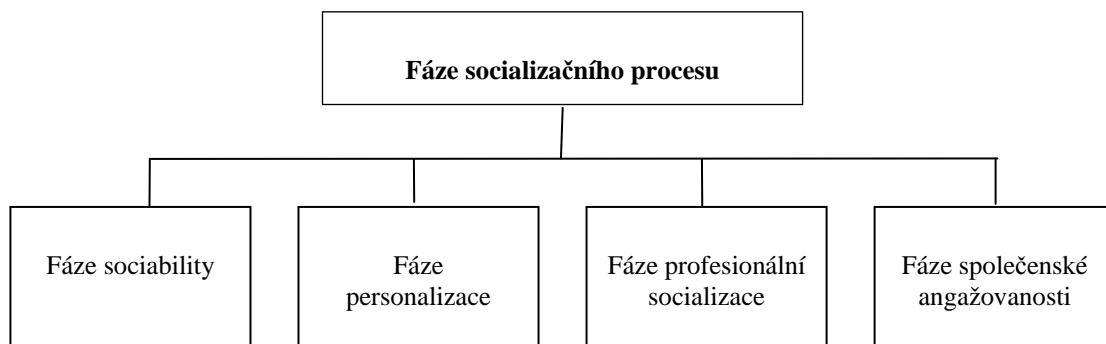

Schéma 3 Fáze socializačního procesu podle Ondrejkooviče (2004) a Krause (2008)

Socializační proces podle Alana lze etapizovat i relativně přesnými věkovými hranicemi. (Kraus, Sýkora, 2009)

Schéma 4 Fáze socializačního procesu podle Alana (1989)

Jiný pohled na socializační proces (Kraus, Sýkora, 2009) potom zohledňuje prostředí, ve kterém socializační proces probíhá. Toto blokové schéma na rozdíl od schématu předchozího můžeme charakterizovat prolínáním socializace. Všechny fáze (rodinná, profesní a společenské aktivity) se navzájem a permanentně střídají podle prostředí, ve kterém se uvažovaný jedinec právě nachází.

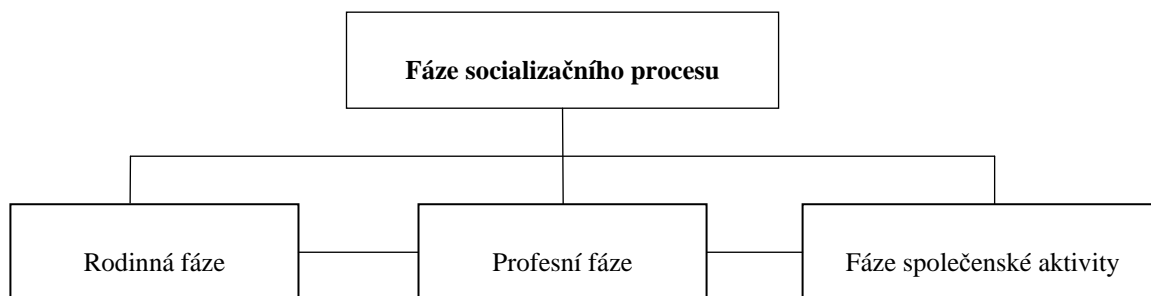

Schéma 5 Fáze socializačního procesu podle Krause a Sýkory (2009)

Velmi zajímavým se jeví pohled na socializaci amerického spisovatele Fulghuma². Dá se konstatovat, že v knize *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce* tento spisovatel člení fáze socializačního procesu na fázi před školkou, fázi učení se ve školce a fázi po školce.

Jeho kniha je plná obyčejného lidského moudra, myšlenek tak prostých, až berou dech. A nutí k zamyšlení. Nejen nad knihou samotnou, ale také nad sebou samým, nad způsobem vlastního života a přístupem k němu.

„Moudrost mě nečekala na vrcholu hory zvané postgraduál, ale na pískovišti v nedělní škole. Tohle jsem se tam naučil: O všechno se rozděl. Hraj fér. Nikoho nebij. Vracej věci tam, kde jsi je našel. Uklízej po sobě. Neber si nic, co ti nepatří. Když někomu ublížíš, řekni promiň. Žij vyrovnaně – trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli a zpívej a tancuj a hraj si a pracuj. Všechno, co potřebujete znát, tam někde je. Slušnost, láska a základy hygieny. Ekologie, politika, rovnost a rozumný život.“ (Fulghum, 1996, str. 13-14)

² Robert Fulghum, americký spisovatel, narozený v roce 1937. Svou první knížku *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce* vydal v roce 1988. Od té doby vydal mnoho dalších titulů. Za svůj život byl kovbojem, folkovým zpěvákem, obchodním agentem, barmanem, učitelem kreslení. Sám o sobě nejraději říká, že je lidovým filozofem. Působil také jako unitářský pastor.

1.3 Socializační činitelé

Proces socializace je vždy realizován v určitém konkrétním prostředí, závisí na bezprostředním působení jak jednotlivých lidí, tak sociálních skupin, institucí. Za hlavní činitele socializace jsou považovány takové sociální skupiny, ve kterých je jedinec začleněn relativně trvale, takové skupiny mají proto na jedince dlouhodobý vliv. (Gillernová, Buriánek, 1999)

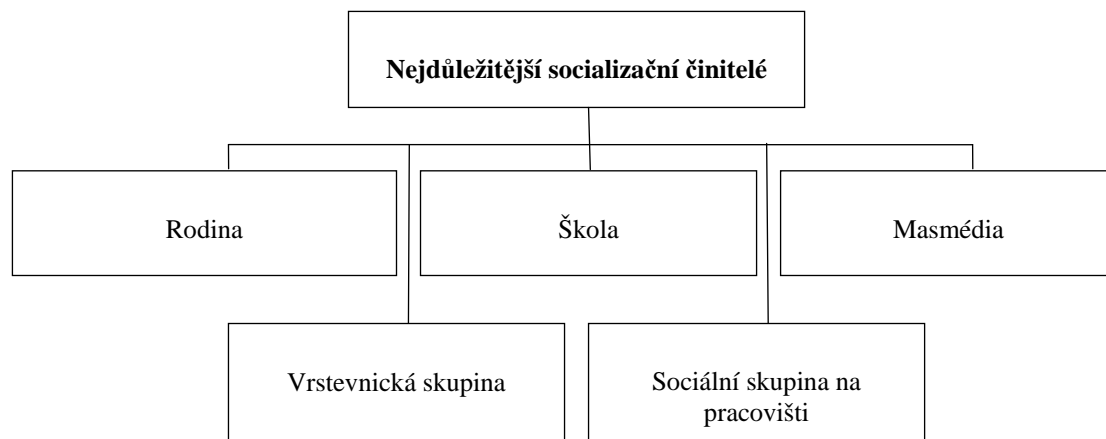

Schéma 6 Nejdůležitější socializační činitelé

K výše uvedeným socializačním činitelům řadí Kraus (Poláčková, 2001) také genotyp, soubor vlastností, které jedinec získává už v okamžiku početí.

Rodina

Rodinu lze z hlediska socializace charakterizovat jako primární sociální skupinu, která má velmi silný vliv na socializaci a utváření osobnosti jedince, jsou pro ni typické přímé, důvěrné a intimní vztahy, přirozená vzájemná pouta. Dítě se v ní ocitá bez vlastního rozhodnutí, nevybírá si ji, přejímá to, co je připraveno rodiči. Rodina své členy nezabezpečuje pouze hmotně, velmi důležité je vytvoření takového rodinného prostředí, které vyvolává pocity bezpečí, ochrany, poskytuje podporu, v případě potřeby útěchu. (Kraus, Sýkora, 2009)

V souvislosti s rodinou hovoříme o primární socializaci dítěte. První významný vztah, který se zde utváří, je vztah dítěte s matkou. Na tomto základě se vyvíjí tzv. bazální osobnost dítěte, v případě pozitivního přijetí matkou jsou pro ni typické pocity jistoty

a důvěry, v opačném případě ji charakterizují nejistota a nedůvěra. Pro další průběh socializace dítěte, formování jeho vlastností a postojů, je toto období zvláště významné.

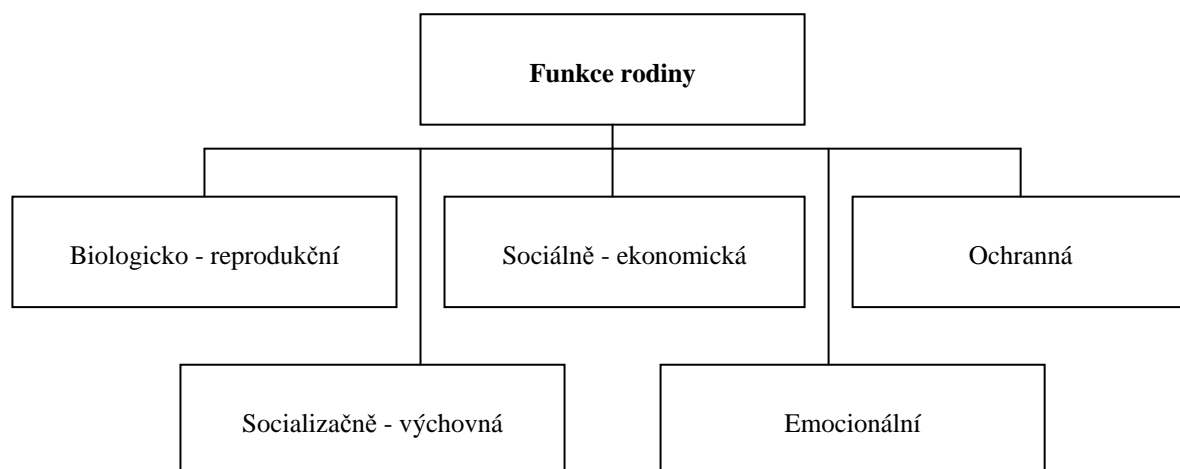

Schéma 7 Funkce rodiny

Je velmi důležité, do jaké míry je rodina schopna plnit své funkce, ať již je to biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická, ochranná, socializačně-výchovná či emocionální funkce. Pokud rodina v některé z těchto funkcí selhává a dochází k vážným poruchám, které narušují její život, ovlivňuje tato situace velmi negativně další vývoj dítěte. (Kraus, Sýkora, 2009)

Hovoříme-li o současné rodině, je nutno zmínit její jistou izolovanost a uzavřenost dovnitř, která je dána zejména odděleným životem jednotlivých generací rodiny. V minulosti bylo zvykem, že jednotlivé generace stále žily pohromadě. Když syn založil novou rodinu, rodiče mu přenechali hospodářství a žili na tzv. výměnku, přesto v jednom domě. Mimo jiné se mohli výrazně podílet na výchově vnoučat. Dnešní moderní společnost tento způsob soužití generací nezná. Velkoryse projektované rodinné domy či sídlištní výstavba malometrážních bytů moc nadějí návratu k pospolitosti rodiny nedávají. Dalším důvodem je také neustále se zvyšující věková hranice odchodu do důchodu, která brání prarodičům podílet se na výchově vnoučat od prvopočátku.

Současná rodina se také zmenšuje – neustále roste počet rodin s jedním či dvěma dětmi či dokonce rodin bezdětných. Dnešní dvoukariérová rodina a již zmiňovaná vyšší

věková hranice odchodu do důchodu prarodičů toho může být příčinou. Vysoká rozvodovost je důsledkem nárůstu počtu neúplných rodin. Přestože úloha otce ve vývoji a výchově dítěte je nezastupitelná, je její nedílnou součástí, stává se v dnešní době mezi veřejností stále běžnější názor, že dítě v úplné rodině vyrůstat nemusí.

Diskutabilní je také poměrně aktuální otázka výchovy dětí v registrovaném partnerství. Je nesporné, že dítě, pokud je chtěné, milované a s láskou vychovávané, byť partnery stejného pohlaví, má mnohem větší šance na harmonický vývoj a plnohodnotný život než dítě žijící sice v běžné rodině, ale nechtěné a nemilované. Je také obzvlášť důležité, abychom takové dítě dokázali ochránit před vlivem nežádoucího chování okolí, před možným posměchem, hrubostí či dokonce šikanou. Dnešní, přestože si říká moderní, společnost má ve výchově k toleranci a snášenlivosti velké dluhy.

Velký význam mají pro výchovu dítěte vzory. Bernard Shaw po jednom z návratů z cesty do Ameriky prohlásil, že největší dojem na něj učinil způsob, jakým americké děti převychovávají své rodiče. Jako jeden z příkladů uvedl komunikaci syna s otcem. Otec se syna zeptal, co udělá, když do tramvaje nastoupí stará žena. Syn mu odpověděl, že udělá to, co by udělal otec – bude dělat, že spí. Výchovnou funkci vzorů sehrávají zejména rodiče, ale i všichni ostatní ze sociálního okolí rodiny. „*Výchova není jen věcí rodičů, ale všech lidí, kteří jakýmkoli způsobem komunikují s druhými, a tím je, ať chtějí nebo nechtějí, trvale ovlivňují.*“ (Peseschkian, 1999, str. 9)

Podle Krause je cílem rodinné výchovy uvést dítě do příslušného kulturního prostředí a naučit je se v tomto prostředí orientovat. Společnost určuje pravidla, člověk je musí umět přijmout. Pouhé zvládnutí všech těchto pravidel chování ve společnosti ale nemůže stačit. „*Významné je nalézt vlastní aktivní náplň života a naučit se přijímat životní realitu reálně.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, str. 57)

Škola

Na působení rodiny a výsledky primární socializace navazuje škola jako instituce, která má významný socializační vliv na stimulaci dalšího rozvoje osobnosti dítěte. Věk tří let znamená pro dítě z psychologického hlediska velký vývojový předěl. První školní institucí, se kterou se často setkává, je mateřská škola. „*Ve vztahu k druhým dětem se tu*

rozdívají mnohé důležité vlastnosti, pro něž ve vztahu k dospělým, dokonce ani k sourozencům není tak vhodná půda.“ (Matějček, 2007, str. 48)

S příchodem do školy se dítě dostává do nového prostředí, které mu přináší nemálo změn. Ztrácí své výlučné postavení, které mělo v rodině, musí přijmout pozici řadového člena skupiny, stává se jedním z mnoha. Normy a hodnoty, které škola prosazuje, se mohou lišit od pravidel chování rodiny, dítě je nuceno se s tím vyrovnat, musí přijímat nové povinnosti a zejména zodpovědnost. Zvládnutí těchto nových zkušeností je pro dítě velmi důležité. *„Jestliže dítě ve škole výrazněji selhává, je tím do značné míry perspektivně sociálně limitováno.*“ (Vágnerová, 2004, str. 280)

Příchod dítěte do školy je pro ně významným mezníkem v jeho vývoji. Výrazně se rozšiřuje okruh osob - sociálních kontaktů, se kterými je nuceno komunikovat, spolupracovat. Dočasná ztráta důvěrně známého a bezpečného rodinného prostředí v něm vyvolává silný pocit nejistoty a ohrožení. To vše ale dítě často snadno překoná díky své touze po poznávání nového, neznámého. Trpělivá a láskyplná péče rodiny a školy mu v tom výrazně pomáhá.

Vrstevnické skupiny

Vrstevnické skupiny jsou nedílnou součástí přirozeného způsobu života dětí a mládeže. Můžeme je rozlišovat podle různých hledisek – podle velikosti, pohlaví, podle náboženské či politické příslušnosti. Většinou se jedná o neformální skupiny, které vznikají přirozeně, spontánně, jejich důležitými znaky jsou cíle a normy, ale také hodnoty, které jejich příslušníci vyznávají. Právě z hlediska vyznávaných hodnot můžeme hovořit o skupinách pozitivních, asociálních či dokonce antisociálních. (Kraus, 2008)

Vrstevnické skupiny můžeme také rozlišovat podle věku jejich členů – výrazně se od sebe odlišují dětské skupiny a skupiny mládeže. U skupin dětských se projevuje silný pocit solidarity a příslušnosti ke skupině, vlastní systém hodnot a norem je odlišuje od ostatních vrstevnických skupin. Naopak jistá osobnostní nevyzrálость a názorová nevyhraněnost dospívajících, umocněná touhou po samostatnosti a nezávislosti, charakterizuje vrstevnickou skupinu mládeže.

Vrstevnická skupina ovlivňuje už i dítě v předškolním věku, ale socializační působení vrstevnických skupin ve škole je velmi významné. Ve škole je dítě vůči dospělým v podřízeném postavení – roli. Velice důležitá je proto příslušnost dítěte ke skupině, která je mu jak věkově, tak názorově blízká. Získává zde různé role s rozlišným postavením, učí se zde prosazovat i spolupracovat, pomáhat tomu, kdo to potřebuje. Skutečné vrstevnické skupiny se vyvíjejí z dětských part postupně v průběhu školní docházky, největšího významu dosahují v období dospívání. Na základě průzkumu u středoškoláků bylo zjištěno, že v tomto období důležitost vrstevnických skupin výrazně vzrůstá, dospívající dvakrát častěji hledají v případě potřeby pomoc a oporu u svých vrstevníků než u svých rodičů. (Kraus, 2008)

1.4 Dílčí závěr

Socializace je proces. Neuvědomovaný, různorodý, mnohostranný, nikdy nekončící. Je to unikátní, jedinečný, neopakovatelný proces vývoje lidské, kulturní, společenské bytosti. Velmi výrazně je ovlivňován prostředím, jednotlivými socializačními činiteli a jejich jednotlivými prvky. Není možné všechny socializační prvky vyjmenovat, je jich jednak velmi mnoho, jednak se jejich význam a důležitost s postupující socializací mění. Za prvky socializace dítěte můžeme označit například hračku, míč, různé společenské hry či třeba pohádku.

Proces socializace je v neposlední řadě ovlivňován také jedincem samotným – ať již jeho vlastnostmi danými mu při početí (genotypem), tak také jeho vlastní aktivitou a sociabilitou.

Socializace jedince nemůže úspěšně probíhat ještě bez jednoho činitele, a tím je výchova. Dá se konstatovat, že výchova je pro svoji záměrnost a vědomé řízení jakýmsi regulátorem socializace.

Pro úspěšný vývoj jedince a jeho začleňování do života ve společnosti je však neméně důležitá velká míra trpělivosti, dostatek porozumění, empatie a lásky. A to nejen v počáteční – primární fázi jeho socializace.

2 POHÁDKA

Zabýváme-li se významným socializačním činitelem jakým je rodina, je zcela na místě pojednat o jednom z mnoha socializačních prvků, který v rodinném prostředí na dítě působí, prvku velice důležitém, nenahraditelném a nezastupitelném. O pohádce.

Pohádky hrají významnou roli nejen ve vývoji řeči dítěte, ale i jeho myšlení či rozvoji fantazie. Nepřeceňujeme význam pohádek, když nazveme období života dítěte od 4 do 8 let věkem pohádky. Je nutno souhlasit s Prekopovou (2008), která období prvních sedmi let života dítěte nazývá magickým obdobím vývoje dítěte.

Pohádky se vyskytují na celém světě, ve všech kulturách, ve všech dobách. Vyprávějí se po staletí, tradují se z generace na generaci. Nenajdeme na světě člověka, který by se v dětství osobně s pohádkou nesetkal, nepodlehł jejímu kouzlu.

„V pohádkách se vyslovuje sama duše národa se svou moudrostí, fantasií i prostotou, svou vírou v nadpřirozené síly a svými dávnými národními božstvy.“ (Čapek, 1941, str. 128)

Podle Čapka (1941) není pohádka literaturou, ale povídáním v kruhu posluchačů. Pohádka podle něho vzniká vypravováním děje, ale také děj vzniká vypravováním pohádky. *„Rodí se z potřeby vypravovat a rozkoše naslouchat.“* (Čapek, 1941, str. 139) Jak ve svém díle z počátku 20. století uvádí, vynález knihtisku nás o toto mluvené slovo, o rozkoš naslouchat ochuzuje.

A co dnešní společnost 21. století se svými technickými vymoženostmi? Nemůže se jevit pohádka jako něco nepatřičného, zastaralého? Nemůže být vyprávění pohádek dětem považováno za ztrátu času? Nemůže a nesmí. Připomenout význam a nezastupitelnost pohádky ve vývoji dítěte je i cílem této práce.

2.1 Původ a vývoj pohádky

Původ slova pohádka

Jungmannův Slovník českoněmecký pod heslem pohádka uvádí, že slovo pohádka pochází z polštiny, od polského slova “gadać” (mluviti, vyprávěti, tlachati), které je praslovanského původu a je příbuzné se staroindickým “gádati” (mluví). Ve staročeštině slovo pohádka znamenalo spor, hádanku, záhadu. Pravděpodobně z češtiny pochází význam slova pohádka jako “nepravděpodobné vyprávění, výmysl”. (www.pohadkyprodeti.cz)

Původ a vývoj pohádky

Kdy, kde a jak pohádky vznikly se můžeme pouze dohadovat. Vznik a vývoj pohádek je nejasný, často není znám autor, proslavili je zejména jejich sběratelé a vypravěči. Existuje mnoho teorií, nejstarší je Platonova, který označoval pohádky za povídačky chův. Podle migrační teorie Benfeye³ pohádky pocházejí z Indie, podle etnografické teorie Tylora⁴ či Langa⁵ jsou to zbytky pravěkých mytologií a řádů, vypovídají o vztahu duše k tělu, o záhrobním životě či působení magie. Již v 19. století se někteří lidé pokoušeli o cestu jiným směrem, psychologická teorie Laistnera⁶ vidí pohádku jako produkt osobní obraznosti, ve kterém jsou obsaženy skutečné zážitky, jako jsou sny, vidiny či stavy úzkosti. (Čapek, 1941)

³Theodor Benfey, filolog a německý jazykozpytec (1809–1881). Autor migrační teorie; staroindickou literaturu považoval za základ indoevropského slovesného folklóru. Hlavní díla: *Geschichte der Sprachwissenschaft und orientalischen Philologie in Deutschland* (Dějiny jazykovědy a orientální filologie v Německu).

⁴Edward Burnett Tylor (1832-1917) byl anglický antropolog. Je považován za čelního představitele kulturního evolucionismu. V pracích "Primitivní kultura" (Primitive culture) a "Antropologie" (Anthropology) vymezil vědecké studium antropologie. Tylor je mnohými považován za zakládající postavu sociálních věd a kulturní antropologie.

⁵Andrew Lang (1844-1912) byl známý skotský intelektuál, básník, romanopisec, literární kritik a antropolog. Dnes je nejvíce znám jako sběratel pohádek a folklorista.

⁶Ludwig Laistner (1845-1896) byl německý spisovatel a literární historik. Studoval teologii v Mnichově, od roku 1880 se věnoval výhradně literární činnosti.

Bez ohledu na výše zmíněné teorie lze spolu s Čapkem (1941) konstatovat, že pohádky nemusí pocházet například z Indie či pravěku, ale z něčeho nám všem mnohem bližšího – „*totiž ze života; že vyjadřují jisté zkušenosti, které bývaly a jsou prožívány mezi námi stejně jako mezi Eskymáky nebo Malajci.*“ (Čapek, 1941, str. 171)

Pohádky tedy patří k nejstarším a nejrozšířenějším formám ústní lidové slovesnosti. Odrážel se v nich způsob života toho kterého národa. Pohádky pomáhaly lidem překonávat útlak, bídu, životní trápení a starosti. Všeobecně se uvádí, že pohádky původně vůbec nebyly určeny dětem, ale dospělým. Pohádky také ne vždy měly dobrý konec, byly vyprávěny, až šly děti spát. Některé z pohádek např. Andersena jsou toho důkazem. Na jeho pohádkách je zajímavé, že zpravidla nekončí dobře, lze říci, že jde o příběhy s pohádkovými motivy, určené starším dětem a dospělým.

Podle Vařejkové (1998) je pohádka především vypravování, které provázelo život mnoha generací, je osobitým zpodoběním skutečnosti, lidských vztahů, názorů, ideálů a zkušeností. Její vypravěčská tradice oslovila hlavně děti, nejen proto, že jim přibližuje modely životních situací či návod nabývání zkušeností, ale hlavně proto, že podporuje a rozvíjí jejich dětskou schopnost vytvářet si vlastní snový svět a sprádat představy.

2.2 Charakteristika pohádky

I přesto, že jsou pohádky velmi různorodé, jako druh lidového vyprávění si zachovávají stále stejný rámec, v němž se příběh odehrává. Jedná se o symboliku vyprávění, skutečný obsah je vyjádřen pomocí obrazů a symbolů, způsobem dětem velmi srozumitelným. Příběh není konkrétně časově vymezen, typické „pohádkové bezčasí“ bývá vyjádřeno slovy „bylo nebylo, dávno tomu“ a podobně. Nejtypičtějším pro pohádku je zcela jistě takzvané „nadpřirozeno“. Hrdina dostane do vínku např. nesmrtelnost, v pohádce běžně neživé věci ožívají, ubrousek se sám prostírá, víly a dobří či zlí skřítkové nejsou žádným překvapením stejně tak, jako sedmimílové boty. (www.pohadkaprodeti.cz)

Podle Černouška (1990) je nutné složitý a komplikovaný svět dospělých převést na dětské chápání. Pro dětskou mysl není problémem cokoli oživit, děti chápou svět

v jiných dimenzích než dospělí. Dětské myšlení v předškolním věku je obrazné, konkrétní, animistické - děti věří v existenci nadpřirozených sil oživujících neživé předměty a přírodu. Pohádku lze tedy charakterizovat jako „*můstky, které přemostují propast mezi dospělým a dětským způsobem myšlení.*“ (Černoušek, 1990, str. 8)

Základní téma pohádky

Základním a hlavním tématem pohádky je boj dobra se zlem. Ať už hrdina na své cestě zažívá sebevětší strádání, překonává jakkoli těžké překážky, nakonec vždy dosáhne cíle, konec pohádky bývá vždy dobrý, šťastný, dobro nad zlem vždy zvítězí. Zlo bývá vždy potrestáno. Specifikem českých pohádek je napravení zla, ale ne jeho zničení.

Jak uvádí Černoušek (1990), najdeme v klasických pohádkách témata, která charakterizují základní potřeby dětí. Tyto potřeby se po generace nemění, nejsou ovlivněny dobou, ve které děti vyrůstají. Je to zejména vztah k rodičům, k sourozencům. Dále jsou to velmi důležité potřeby, jako láska, důvěra či potřeba zvládnutí strachu.

Druhy pohádek - rozdělení podle vývoje pohádky v literatuře

Vzhledem k mnohotvárnosti a různorodosti pohádek je jejich rozdělení do druhů velmi složité. Rozdělení, které charakterizuje proces vývoje pohádky v literatuře, nazývá Vařejková klasifikací vertikální. Člení pohádky na folklorní, to jsou zejména pohádky ústně tradované a tím proměnlivé, existující v několika variantách. Můžeme je označit také jako pohádky lidové. Pohádky literární jsou adaptacemi zaznamenaných folklorních textů, odtud také pochází jejich označení pohádky adaptovaná či klasická tradiční. Pohádky autorské se vyznačují původní tematikou, jsou často označovány jako pohádky umělé či moderní. (Vařejková, 1998)

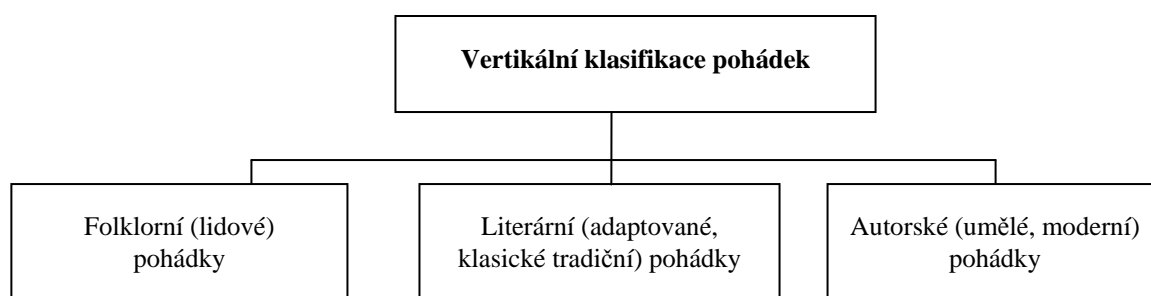

Schéma 8 Vertikální klasifikace pohádek

Rozdělení pohádek podle věku dítěte

Pohádky lze rozdělit do určitých skupin podle různorodých kritérií, jedním z nich může být věk dítěte. Předškolní věk, mladší školní a starší školní věk – to je rozlišení, se kterým pracují autoři projektu BiblioHelp. (www.bibliohelp.cz)

Prekopová (2003) uvádí, že čím je dítě mladší, tím jednodušší a konkrétnější musí příběh být, musí vycházet z jeho konkrétních zážitků. Pro děti ve věku 2 – 3 let jsou vhodné pohádky o zvířátkách, například co všechno kočička zažila při hledání potravy. Pro děti v tomto věku jsou velmi důležitá lepopela, kromě pohádkového příběhu nabízí další využití při hře, rozvíjí fantazii dítěte.

Podle Streita (1992) je pro dítě mezi třetím až pátým rokem svět jedna velká pohádková říše, dítě nerozlišuje mezi vnitřními a vnějšími prožitky. Jeho fantazie pracuje naplno, neživé věci ožívají, z obyčejné židle je nádherný kočár, z kuchyně zámek. Pohádky, předčítané dětem před spaním, by měly být plné pohody. Okolo šestého roku je již dítě schopno takových aktivit, jako je jízda na kole, bruslích, vyprávíme tedy různé dobrodružné příběhy s podobnou tematikou. Dítě v tomto věku se již umí vžít do dalších rolí – děvčata se stávají princeznami, vílami. Okolo devátého roku dítě pomalu ztrácí zájem o pohádky, vzrůstá u něj zájem o okolní svět – o přírodu, zvířata, rostliny.

Která pohádka je pro dítě určitého věku nejvhodnější, záleží pouze na úrovni jeho psychického vývoje a na problémech, se kterými se setkává. Jak uvádí Bettelheim (2000), může tatáž pohádka oslovit jak dítě pětileté, tak třináctileté, přestože význam z ní odvozený může být rozdílný. Jedna pohádka může být významná z různých důvodů, z různých úhlů pohledu, bez ohledu na pohlaví či věk dítěte. Dítě čelí různým problémům a v pohádkách nachází smysl, protože mu umožňují změny v identifikaci podle potřeby: jako malá se jistá dívka identifikuje s Mařenkou, která se ráda nechává vést Jeníčkem - nad dívkou měl převahu starší bratr, v období dospívání se tato dívka identifikuje s Mařenkou vítězí nad ježibabou - zbavuje se závislosti na bratrovi.

Je patrné, že v každém období dítě pohádku vnímá jinak, jinak k ní přistupuje. Nejen z tohoto důvodu se jeví dělení pohádek podle věku dítěte jako rozporuplné. A navíc,

jak v souvislosti s pohádkou upozorňuje Steiner⁷ „...*neexistuje věk ani žádná životní situace, která by nás odcizila jejich kouzelnému proudu.*“ (Streit, 1992, str. 61)

Další druhy pohádek

Pohádky můžeme dále rozlišovat **podle objektů, které popisují** - mohou jimi být nejen lidé, ale i zvířata, různé mýtické a smyšlené postavy, např. pohádky Tři zlaté vlasy děda Vševěda či Zlatovláska. Patří sem například i pohádky o čertech, ty tvoří samostatnou kapitolu pohádek. Dočteme se o čertech zlých, lstivých, hloupých, bojácných, v moderních pohádkách nejsou výjimkou čerti roztomilí či přímo dobrosrdeční. V pohádkách o zvířatech (můžeme je označit jako didaktické pohádky) je hlavním hrdinou mluvící zvíře, tyto pohádky mají blízko k bajkám. (www.pohadkyprodeti.cz)

Základem pohádek členěných **podle úrovně reality** nebo **podle struktury - složitosti děje** pohádky (kumulativní - řetězovité, stupňovité) jsou jejich jednoduché příběhy. Sem řadíme například pohádky O kohoutkovi a o slepičce, Otesánek a jiné. (www.pohadkyprodeti.cz)

Pohádky můžeme členit také **podle toho, jak** na posluchače či čtenáře **působí** – označujeme je jako pohádky psycho-terapeutické, výchovně-psychologické a pohádky relaxační.

2.3 Význam a funkce pohádky

Jak uvádí Prekopová (2003), dítě potřebuje příběhy, ve kterých působí životní síla, potřebuje symbolické představy, takové, jaké nabízejí právě pohádky. V nich dítě poznává víru, lásku a naději, poznává, jak se někdo mění, jak překonává sám sebe a „*tyto osoby na magickém stupni vývoje napodobuje.*“ (Prekopová, 2003, str. 33) Nejenže si dítě uvědomuje, že každý musí snášet různá strádání a zkoušky, ale také,

⁷Rudolf Steiner (1861-1925) rakouský filosof, literární kritik, pedagog, umělec, dramatik, sociální myslitel, esoterik. Byl zakladatelem antroposofie, waldorfského školství, biodynamického zemědělství, antroposofického lékařství a nové umělecké formy – eurytmie.

že může očekávat pomoc a že nakonec dobro zvítězí. „*Tak si obohacuje srdce, získává životní sílu a útěchu.*“ (Prekopová, 2003, str. 33)

Bettelheim (2000) vidí význam pohádek v tom, že dítěti obohacují život. Nejen tím, že podněcují dítě k představivosti a pomáhají mu rozvíjet rozumové schopnosti. Pokud jsou v souladu s jeho úzkostmi, těžkostmi či tužbami, pak mu zároveň nabízí řešení těchto problémů. Současně také v dítěti podporují jeho sebedůvěru a důvěru v budoucnost. Pohádky pomáhají dítěti v objevování jeho identity, naznačují mu, že nenechá-li se odradit, dosáhne splnění svých představ, cílů. Pohádka uklidňuje, dává naději, slibuje šťastný konec.

Černoušek (1990) zmiňuje hned několik důležitých funkcí pohádky. Za základní považuje „*vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného světa*“ (Černoušek, 1990, str. 7). Pohádka tento chaotický a nesrozumitelný svět pomáhá dítěti vidět ve srozumitelných obrazech, pomáhá „*strukturovat skutečnost*“ (Černoušek, 1990, str. 9). Pohádky podle něj mají zázračnou moc současně poskytnout napětí i podněcovat zvědavost dítěte, rozvíjet dětskou představivost a imaginaci, napomáhat rozvoji inteligence, rozvoji citového prožívání. Pohádky rozšiřují dětské vědomí - umožňují, aby si dítě nejen uvědomovalo různé problémy a potíže, ale aby se také poučilo o možnostech jejich řešení, o případných důsledcích těchto řešení. Tlumočí, že tento boj je pro člověka nevyhnutelný, nabízí optimismus a důvěru, že zvítězit lze. Tím, že se dítě dokáže s pohádkovým hrdinou ztotožnit a postupně spolu s ním procházet různými zkouškami, dochází k formování jeho morálních vlastností.

Podle Molické (2007) má pohádka velký terapeutický význam. Podvědomou úzkost u dětí vyvolává například neuspokojení základních potřeb, jako je láska, bezpečí, uznání. Přestože si dítě neuvědomuje příčiny svého neklidu, dotýká se ho tato situace velmi bolestně. Výběrem vhodné pohádky můžeme dítěti pomoci úzkosti se zbavit či jí dokonce předejít, protože pohádka, která se dotýká konkrétních problémů dítěte, mu pomáhá vyrovnat se s touto zkušeností, s emocemi, které neumí zvládnout. Toto je možné díky mechanismu nápodoby vzoru – dítě se vžívá do role pohádkového hrdiny, a díky modelovým situacím, které hrdina prožívá.

„Odměnou, kterou dítě získává, pokud se ztotožní s hrdinou, je zástupné uspokojení jeho vlastních potřeb, což mu pomáhá získat dobrý pocit ze sebe samého, snížit úzkost a začít si budovat pozitivní sebehodnocení.“ (Molicka, 2007, s. 34)

Pohádkový příběh sám o sobě problémy dítěte neodstraní, ale slouží jako vzor, podle kterého si dítě může přivlastnit určité řešení.

Také Peseschkian (1999) upozorňuje na důležitost pohádek - v pozitivní psychoterapii. Pohádkový příběh přirovnává k zrcadlu, ve kterém se dítě poznává. Pohádky podle něj ukazují možnosti řešení konfliktní situace, poskytují ochranu tím, že stojí mezi terapeutem a pacientem jako filtr a zabraňují, aby měl pacient nežádoucí pocit útoku na sebe. Považuje příběh – pohádku za prostředníka mezi kulturami, protože vždy reprezentují určitou kulturu, její modely myšlení, příběhy tradují kulturu. Příběhy podněcují fantazii, nabízení alternativy, velmi často ukazují jiný úhel pohledu.

2.4 Způsob prezentace pohádky

Pohádka může být prezentována různými způsoby. Lze konstatovat, že jednotlivé způsoby prezentace mohou mít na dítě odlišný vliv, ať už se tento vliv týká utváření psychologických vazeb, rozvoje obrazotvornosti či vývoje citů vůbec.

Vyprávění

Za pravděpodobně nejstarší způsob prezentování pohádek lze považovat vyprávění. Vyprávěním se pohádky po staletí tradovaly z generace na generaci. Nelze než souhlasit s Černouškem (1990), že pohádka byla přímo stvořena k vyprávění, k tomu, aby u posluchačů podporovala fantazii a obrazotvornost. Nic podle něj nemůže živé vyprávění nahradit, protože do něj vkládáme své city. Také proto při něm vzniká *„ničím nekalený komunikační kontakt dospělého s dětmi.“* (Černoušek, 1990, str. 6) Žádná moderní komunikační vymoženost nemůže vytvářet ty základní psychologické vazby, které vznikají právě vyprávěním či nasloucháním, či tolik důležitý pocit důvěry a vzájemnosti.

Také Streit (1992) velmi pěkným způsobem podtrhuje význam vyprávění, když uvádí, že „*Ve vyprávění maminky je přítomno její lidské srdce a pohled očí, který proniká do duševní schránky dítěte, a to nenahradí žádná technika.*“ (Streit, 1992, str. 14) Děti předškolního věku jsou podle něj na vyprávění pohádek závislé, když budeme pohádky správně vyprávět, dítě je později bude správně číst.

Čtení

Stejně tak jako při vyprávění, tak také společné chvíle strávené při čtení velice pozitivně posilují citové vazby mezi dětmi a rodiči. Je důležité si uvědomit, že zpočátku dítě nemusí všem slovům rozumět a bude tedy třeba je vysvětlit. Stejně tak je žádoucí děti podporovat v tom, aby se nebály, nestyděly a samy se ptaly, čemu nerozumí.

Podle Matějčka (2007) psychologické průzkumy ukázaly, že děti, kterým rodiče pravidelně předčítají, jsou mnohem lépe připraveny na pozdější čtení ve škole. Čtení jim pomáhá rozvíjet motivaci, podporuje bohatší slovní zásobu, pohotovější vyjadřování myšlenek. V neposlední řadě je velmi důležité působení atmosféry klidu, pohody. Pohádky totiž neodmyslitelně patří k uspávacímu rituálu v mnoha rodinách.

Malé děti i děti předškolního věku potřebují v těchto raných stádiích čtení takové knížky, které jsou zajímavé, přitažlivé. Knížky, které odpovídají jejich zájmům, představám, ale zejména jejich dětským zkušenostem. Děti potřebují vidět, že také rodiče či paní učitelka v mateřské škole rádi čtou. To vše společně pomůže vytvářet základ jejich pozdějšího vztahu ke čtení a knihám vůbec. (Brierley, 1996)

Dramatizace

Práce s pohádkou a její dramatizace je velmi dobrým prostředkem, jak u dětí rozvíjet fantazii, představivost, kooperaci i samostatné uvažování. Rozmanitá nabídka pohádek, které jsou pro tento způsob prezentace vhodné, nabízí dětem velký prostor k seberealizaci a rozvíjení fantazie, která je v dětském věku nedílnou součástí vývoje dětské osobnosti.

„*Ve věku čtyř a pěti let může být spíše než suchý dril právě hra tou studánkou, z níž vyvěrá bohatá představivost a schopnost experimentovat.*“ (Brierley, 1996, str. 82)

To, že si děti samy mohou pohádku „zahrát“, předpokládá předchozí znalost pohádky (například po několikerém přečtení rodiči apod.). „Hra na pohádku“ nemusí být spojována jen s historicky vzdálenými obdobími. Dramatizace pohádek je velmi žádoucí a vhodnou součástí výchovného programu mateřských škol. Při přípravě je nutné mimo jiné promyšleně přistupovat i k obsazování jednotlivých pohádkových postav konkrétními dětmi. Musíme připustit dvě základní skutečnosti pro tento způsob prezentace pohádek – za prvé, je-li pohádka o souboji dobra se zlem, vystupují v ní tedy jak kladné postavy, tak i záporné - zlé postavy. Za druhé – většina dětí, ne-li všechny, budou chtít hrát právě ony dobré postavy. „Režisér“ by měl přidělovat pohádkové role na základě velmi dobré znalosti dětí, jejich psychiky. A již vůbec by se nemělo stávat, že například jedno a totéž dítě bude neustále obsazováno do nejoblíbenějších rolí, jakými jsou princezna, princ či statečný rytíř, a druhé zase do rolí znázorňujících zlo, např. zlý skřítek, černokněžník, ježibaba apod.

Za „profesionální dramatizaci“ lze považovat prezentaci pohádek ochotnickými, poloprofesionálními či profesionálními herci – jak v oblasti loutkoherectví, tak ve ztvárnění pohádky samotnými osobami herců.

Televize

Televizní přijímač, ale také videa, DVD či počítače se staly fenoménem dnešní doby i pro nejmladší generaci. Hromadné sdělovací prostředky jsou významným činitelem socializace, tuto techniku můžeme označit za jednotlivé prvky socializace. Nutno konstatovat, že ne vždy je jejich vliv v souladu s představami o vhodném výchovném či pedagogickém působení.

Na straně jedné je televize nevyčerpatelnou studnicí pozitivních informací, velmi poučných, zajímavých. Jak ale zdůrazňuje Špaňhelová (2004), může být televize také zdrojem mnoha problémů. Nemusí jít „pouze“ o zdroj informací nevhodných pro ten který věk dítěte. Je nutné si uvědomit, že pokud nechá rodič dítě o samotě sledovat pohádku či film, u kterého nezná celý obsah a tudíž neví o nevhodných scénách, mohou tyto dítě vyděsit tak, že se v noci budí a má noční můry, které mu nedají spát. Když už rodič zvolí sledování pohádek v televizi, měly by to být společně strávené chvíle, které budou pro dítě i pro rodiče přínosem. Chvíle, kdy může rodič s dítětem diskutovat

o tom, co se stalo v té které pohádce, proč se to stalo. Rodič je pro dítě jakousi záštitou, ochráncem v případě nejistoty či strachu.

Je patrné, že vliv televize na dětského diváka je přinejmenším diskutabilní. Obrazně, ale velmi výstižně, popsal vliv televize na dětského diváka Brierley: „*Televize olupuje dítě o příležitost vytvořit si vlastní tajemnou zahrádku tím, že mu zaplňuje jeho mysl již hotovými fantazijními obrazy, na něž může vzniknout i závislost.*“ (Brierley, 1996, str. 59)

2.5 Dílčí závěr

Pohádka sehrává v lidském životě, zejména v dětském věku, velmi důležitou roli. Pohádky podněcují představivost dítěte, pomáhají mu rozvíjet rozumové schopnosti. Podněcují dětskou zvědavost, rozvíjejí představivost dětí, napomáhají rozvoji jejich inteligence, rozvoji jejich citového prožívání.

Pohádky dítěti umožňují, aby si prostřednictvím pohádkového hrdiny nejen „odžilo“ různé problémy a potíže, aby si uvědomilo, že není samo, koho něco trápí. Podstatné ale také je, že se poučí o možnostech jejich řešení, o případných důsledcích těchto řešení. Pohádky mají tedy i terapeutický účinek. V jistém smyslu se dá o pohádkách uvažovat i jako o žánru s preventivním účinkem. Děti dostávají pozitivní vzory jednání a chování a jsou jim naopak prezentovány negativní příklady jednání, kterých by se měly ve svém životě vyvarovat.

Vývoj v oblasti pohádky zaznamenává i způsob prezentace pohádky. Odpradávná bylo jediným způsobem prezentace pohádky vyprávění, postupně se prezentace pohádky dostala do fáze, ve které přibýlo čtení, ale vyprávění převládalo, až po současnost, kdy se škála způsobů prezentace pohádek výrazně rozšířila zejména používáním různých technických prostředků prezentace (televize, video apod.).

3 VYUŽITÍ VLIVU POHÁDKY PŘI SOCIALIZACI DÍTĚTE

Pohádka je významným nástrojem v procesu socializace dítěte, jeho nenahraditelným, nezastupitelným prvkem. Pohádky poskytují jak pobavení, tak i poučení posluchače či čtenáře. Pro děti bývají pohádky nejen oblíbenými uspávkami, ale jsou pro ně zejména zdrojem silného emocionálního náboje. Napomáhají jednak rozvoji fantazie, ale také rozvoji slovní zásoby, formování vlastních názorů a postojů. V neposlední řadě jsou výborným prostředkem k odpočinku, relaxaci. (www.bibliohelp.cz, 25.2.2011)

3.1 Význam a vliv pohádky v terapii

Protože se dítě při čtení či vyprávění pohádky dokáže vcítit do hlavního hrdiny a spolu s ním prožívat úspěch i trápení, je pohádka snadným a velmi vhodným prostředkem k tomu, abychom jejím prostřednictvím dítěti pomohli se s prožitou zkušeností vyrovnat. Neuspokojené emocionální či jiné potřeby dítěte vedou k silné úzkosti, kterou prožívá, využitím vhodné pohádky mu pomůžeme úzkost odstranit nebo alespoň snížit. Děje se to prostřednictvím nápodoby - dítě se učí pomocí pozorování hlavního hrdiny a ztotožněním se s ním. Dítě postupně přebírá chování a názory pohádkového hrdiny tak, jako přijímá jisté rysy a chování svých rodičů, sourozenců, kamarádů. (Molicka, 2007)

Jak dále uvádí Molicka (2007, str. 32), „*Pohádku nesmíme využívat k tomu, abychom dítěti vnutili určitý způsob myšlení a poučovali ho, neboť se pak často stane, že takový postup vede k opačnému výsledku.*“ Pokud má pohádka terapeuticky působit, měla by být vždy pouze jakýmsi návrhem, který dítě může odmítnout. Měli bychom dát dítěti prostor, aby mohlo pohádku samostatně „zpracovat“.

Podle toho, jak pohádky na posluchače či čtenáře působí, jaký na něho mají vliv, můžeme je rozdělit do těchto kategorií – pohádky výchovně-psychologické, pohádky psycho-terapeutické a pohádky relaxační. Pohádky v těchto kategoriích mají společné rysy: dítě ve věku 4-9 let, stejného věku je i pohádkový hrdina, kterého trápí stejné

problémy jako dítě v reálném životě. Dalším společným rysem je děj pohádky, který se odehrává v prostředí, které dítě zná či se v něm může ocitnout, např. mateřská škola, nemocnice, domov. Samozřejmostí je humor, bez kterého se pohádky, které mají upoutat pozornost a zaujmout, nemohou obejít. (www.bibliohelp.cz, 25.2.2011)

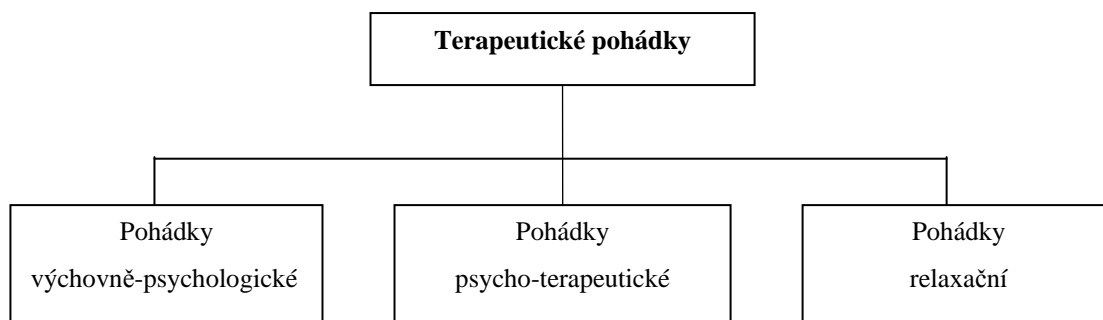

Schéma 9 Rozdělení terapeutických pohádek

Ne každé vyprávění či čtení pohádky dítěti je asi možné považovat za terapii. Je třeba ho doplnit o následné aktivní terapeutické zpracování pohádky. Předpokládá to předem připravený a promyšlený rozhovor s dítětem, zamyslet se spolu s ním nad tím, co je na pohádce zaujalo. Před zahájením samotné terapie bychom měli vybrat téma, stanovit si cíl a metody, tedy to, o čem, proč a jakým způsobem chceme pohádku prezentovat. Pohádka také musí být prezentována opakovaně. (www.bibliohelp.cz, 25.2.2011)

Terapeutická pohádka dokáže dítěti pomoci ale jen tehdy, pokud dítě nepoznává, co pro ně znamená psychologicky. Dítě si nesmí uvědomovat, proč, z jakého důvodu považuje pohádková řešení za svá vlastní. Realistickému vysvětlení dítě nerozumí, nemůže ho pochopit, protože mu zatím chybí abstraktní myšlení, které je k tomu třeba. (Bettelheim, 2000)

Pro individuální terapii pohádkou se jeví jako nejvhodnější rodinné prostředí. Kde jinde by se mělo dítě cítit bezpečněji a klidněji, než v důvěrně známém kruhu svých nejbližších. Kde jinde by se mohlo a mělo setkávat s pohádkou častěji než v rodině.

Na rozdíl od terapie individuální je skupinová terapie pohádkou vhodná v takovém prostředí, jakým je například mateřská škola. Průběh skupinové terapie pohádkou je obdobný, k terapeutickému zpracování pohádky však můžeme využít i jiné expresivní

terapie, například dramaturgii či výtvarné ztvárnění příběhu. (www.bibliohelp.cz, 25.2.2011)

3.2 Představení projektu BiblioHelp a jeho součásti - Pohádkoterapie

O projektu BiblioHelp

Internetový knižní portál BiblioHelp byl v roce 2009 vytvořen studenty Kabinetu informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity za podpory grantu Ministerstva kultury. Autoři projektu získali od různých odborníků doporučení na přibližně 600 knih nejrůznějších žánrů - na internetové adrese www.bibliohelp.cz lze najít nejen romány, povídky, pohádky, příběhy z klinické praxe, rozhovory, úvahy, eseje, autobiografie, ale také různé poradenské publikace, příručky, populárně naučné tituly, odborné monografie či studijní materiály. (www.bibliohelp.cz)

Biblioterapie - léčba četbou se používá nejen jako podpůrná metoda při léčení různých psychických a nervových poruch, ale například i při somatických potížích. Knihy totiž umí nejen potěšit či poučit, ale také nám dovedou naznačit cestu, směr či inspirovat v našem jednání. Na portálu BiblioHelp lze nalézt řadu knižních titulů, které svým obsahem pokrývají širokou škálu životních zátěžových situací. Všechny knihy doporučili odborníci aktivně činní v oblasti pomáhajících profesí - psychologové, zdravotníci, pedagogové či sociální pracovníci. Knihy jsou tedy určeny široké veřejnosti, nabídka uspokojí jakoukoli věkovou kategorii čtenářů - děti, mládež, dospělí i seniory. (www.bibliohelp.cz, 2009)

Kategorie knih databáze BiblioHelp

Jednotlivé tituly byly vybrány s ohledem na psychologické aspekty četby - měly by pomoci v případech, kdy se člověk nemůže sám v sobě či ve svém okolí vyznat, hledá útěchu a porozumění, když si neví rady, jak se správně zachovat. Tituly jsou uspořádány do jednotlivých kategorií a oblastí podle tématu. Jedná se o následující kategorie: psychické problémy, fyzické problémy, sociální problémy a životní situace, terapeutická praxe, pohádkoterapie, audioknihy. (www.bibliohelp.cz, 2009)

Psychické problémy – nabídka knih pokrývá rozsáhlou škálu onemocnění působících na psychiku člověka, u nichž hraje důležitou roli edukace, poučení pacienta o tom, co se s ním děje a proč. Pouhé zjištění skutečnosti, že člověk se svým problémem není na světě sám, že podobně trpí jiní lidé a daří se jim vše zdárně překonat, může být úlevné a zároveň inspirující k vlastní práci na sobě.

Fyzické problémy – v této kategorii jsou zařazeny knihy s problematikou, která se týká tělesných i smyslových handicapů, civilizačních chorob, nevléčitelných či dědičných nemocí a stavů. Nabídka se snaží respektovat psychosomatický přístup léčby. Fyzická nemoc může totiž mít příčinu v psychické rovině a také například těžký tělesný handicap má velmi často vliv na psychiku nejen samotného postiženého člověka, ale zejména na jeho blízké okolí. Proto jsou zde zařazeny tituly také z oblasti tzv. alternativní medicíny a úlevné techniky relaxace.

Sociální problémy a životní situace – každý člověk v průběhu svého života musí řešit morální dilemata spojená se sebou samým či se svým okolím. Tituly z této kategorie mohou pomoci při řešení různých životních situací, jakými může být hledání vlastní identity, smyslu života, problematiky partnerských či mezilidských vztahů, léčby traumat či osamění.

Terapeutická praxe - tato kategorie knih je primárně určena odborné veřejnosti. Jde o otázky výhradně duchovní a terapeutické přímo spojené s praxí pomáhajících profesí. Je určena těm, kteří ve své práci užívají i metody expresivních terapií.

Pohádkoterapie - neboli terapie pohádkou je relaxační metoda, která může jednoduše a efektivně pomoci dítěti s jeho problémy. Pomáhá u dětí podporovat představivost, zbavuje je úzkosti, strachu. Vhodně zvolená pohádka může být řešením určitých životních situací dítěte. Tato kategorie nabízí knihy rozdělené nejen podle jednotlivých oblastí, ve kterých mají pomoci, ale také podle věkových kategorií dětí.

Audioknihy – knihy doporučované v této kategorii nejsou určeny pouze nevidomým. Zvukové knihy totiž pomáhají nejen nevidomým kompenzovat jejich čtenářský handicap, ale mohou také velmi obohatit každého z nás – předčítání textu spojené s jeho dramaturgií rozvíjí jak dětskou, tak dospělou čtenářskou osobnost a fantazii. (www.bibliohelp.cz, 2.3.2011)

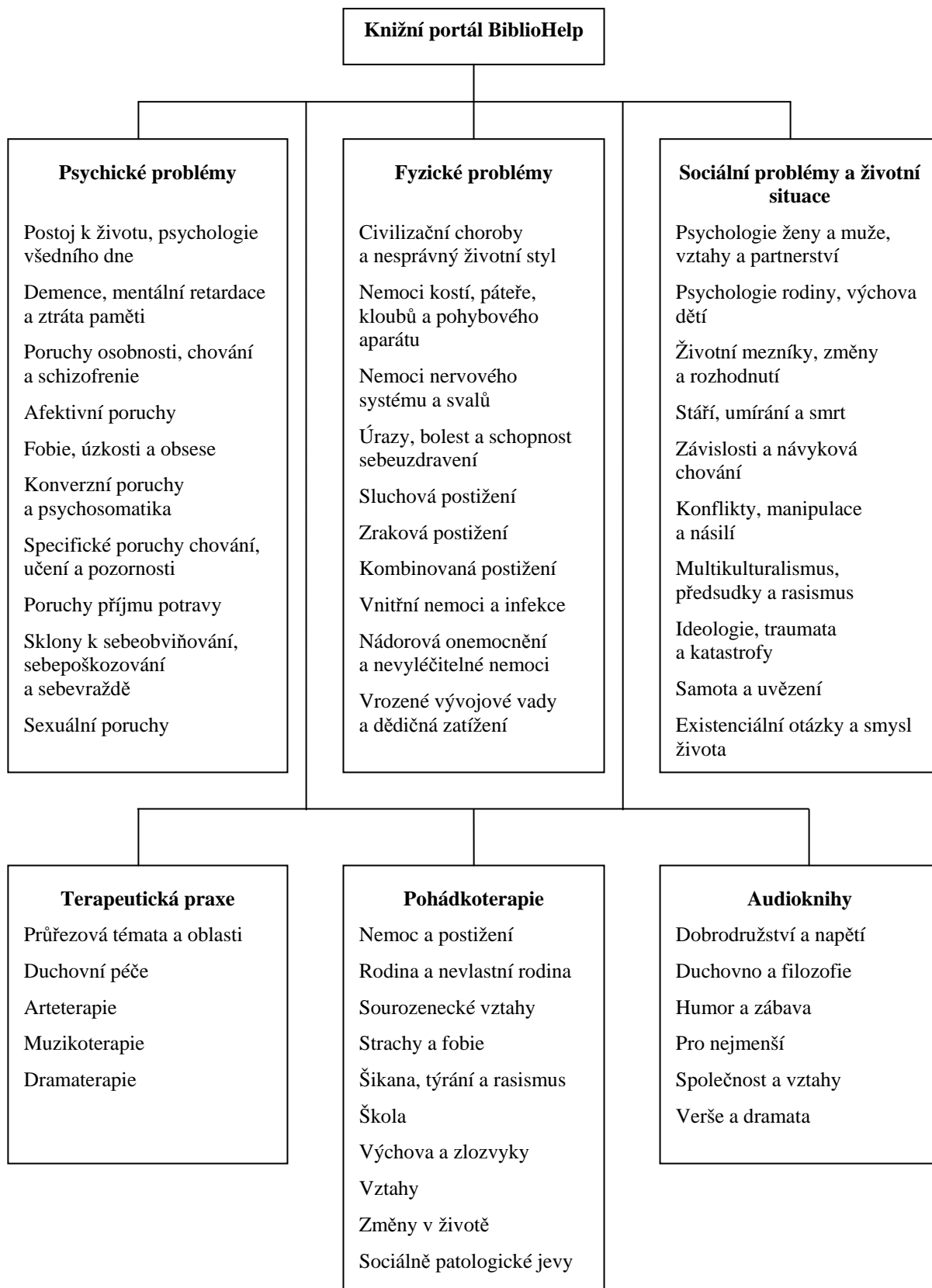

Schéma 10 Kategorie knih knižního portálu BiblioHelp

O projektu Pohádkoterapie

„Snad každé dítě je ve svém životě vystavováno problémům a situacím, se kterými si samo neumí poradit a které jej stresují, ať už se jedná o změnu bydliště, hledání nových přátel, sourozenecké spory, nemoc apod. Ze svízelné situace lze hledat cestu i prostřednictvím pohádek. Četba té správné pohádky může dítěti výrazně pomoci – ulehčit a ulevit mu od bolesti, zbavit jej úzkosti a strachu. Také přináší poučení, podporuje představivost a obohacuje dítě znalosti o sobě samém i o světě.“ (Vališová, www.bibliohelp.cz, 29.3.2010)

O tuto sekci knih byl portál BiblioHelp rozšířen koncem roku 2009. Stejně tak, jako se postupně rozrůstá nabídka knih v jiných sekcích BiblioHelpu, rozšiřuje se nabídka vhodných knih i v této sekci. Oproti jiným je ale sekce výjimečná tím, že součástí každého jejího knižního záznamu je část nazvaná „Jak pracovat s knihou“ (viz příloha č. 1). Jedná se o jakýsi metodický návod, který je využitelný jak v rodině, tak ve škole, knihovně apod. Při práci s pohádkou – pohádkoterapii je totiž velmi důležitá nejen opakovaná prezentace pohádky, ale také následný rozhovor s dítětem.

Kromě tematického zařazení se lze při výběru pohádky orientovat také podle věku dítěte – autoři projektu pracují s rozdělením na předškolní věk, mladší školní věk a starší školní věk. (Vališová, www.bibliohelp.cz, 29.3.2010)

Kategorie knih databáze Pohádkoterapie

Nemoc a postižení – tyto dvě skutečnosti, pokud se s nimi dítě střetne, mu přinášejí řadu nepříjemných omezení, která nechápe. Knihy této kategorie mohou dětem pomoci najít odpověď na otázky spojené s tímto tématem, současně je mohou naučit správným zdravotním návykům. Kategorie prozatím obsahuje 7 knih, pro děti předškolního věku 1, ostatní jsou určeny dětem mladšího školního věku.

Rodina a nevlastní rodina – přestože má být rodina oázou klidu a pohody, často dítě zažívá takové situace, jako je rozvod rodičů, přijetí nové rodiny a nevlastních sourozenců, velmi traumatickým zážitkem, se kterým si dítě samo neporadí, je také smrt

někoho blízkého. Tento oddíl Pohádkoterapie nabízí k inspiraci 7 titulů, převážně pro mladší školní věk.

Sociálně patologické jevy – jak dítěti ukázat, že záporné lidské vlastnosti, jako jsou lhaní či lakota, přinášejí pouze trápení? Jak mu přijatelným způsobem vysvětlit, že k úspěchu a spokojenosti si nedopomůže ani alkoholem či drogami, ani přehnanou péčí o svůj vzhled? Poradí čtenářům knihy tohoto oddílu, převážně jsou určeny pro starší školní věk – děti ve stáří 11-15 let.

Sourozenecké vztahy – tato kategorie nabízí 6 knižních titulů, určených jak pro předškolní věk, tak pro děti školou povinné. Knihy se dotýkají zejména křehkých vztahů mezi sourozenci. Zabývají se narozením mladšího brášky či sestřičky v rodině, sourozeneckou řevnivostí, rivalitou. Společně hledají cestu porozumění, přátelství a vzájemného přijetí.

Strachy a fobie - strach, tréma a úzkost. Pocity, kterými trpí nejedno dítě. O tom, jak se přestat bát, kde, jak a s kým čerpat z pramene odvahy, vyprávějí tyto knižní příběhy a pohádky. Prozatím je v nabídce celkem 9 titulů.

Šikana, týrání a rasismus – pokud se dítě čímkoli vymyká běžnému průměru, nemá to v životě jednoduché. Pokud je něčím výjimečné nebo se čímkoli odlišuje od svých vrstevníků, může se snadno stát terčem šikany či násilí. Jak dítěti pomoci může inspirovat prozatím 5 doporučených knih.

Škola – doporučené knihy z této oblasti mohou pomoci dítěti přestat vnímat školu jako stres a zátěž. Změnit lze mnohé, i když to není lehké. Na příkladu jiných dětí zjistí, že se pro něj škola může stát dokonce místem zábavy a dobrodružství. Nabídka 6 titulů se v budoucnu jistě dále rozroste.

Výchova a zlovyky – v současné nabídce 13 titulů děti získají cenné rady do života. Tyto příběhy mu mohou ukázat, že záporné lidské vlastnosti (lhaní, lakota, neposlušnost apod.) se v životě nevyplácí. Velmi důležité je také z nich plynoucí poučení, jak se zbavit nepříjemných zlovyků, které dětem často komplikují přátelské vztahy a život vůbec.

Vztahy – mezilidské vztahy, hodnoty jako láska a přátelství, to jsou témata 13 knih, nabízených v této kategorii. V knihách se lze spolu s dětmi začít do pohádek, příběhů a poradenských titulů, které zrcadlí sám život.

Změny v životě – i malé děti jsou často smutné, nevyznají se samy v sobě, nezřídka se bojí nového prostředí, nemohou si najít kamarády. Hrdinové příběhů z 12 knih této kategorie prožívali podobné situace. Pokud děti, nejlépe spolu s rodiči, nahlédnou do jejich světa, mohou je inspirovat, mohou jim poradit. (www.bibliohelp.cz, 2.3.2011)

3.3 Dílčí závěr

O tom, že prostřednictvím pohádky, díky jejímu vlivu, je možné působit na vývoj či chování dětí, nemůže být pochyb. Jedním z důvodů dochování pohádky jako literárního žánru, případně i jako výchovného činitele, do dnešní doby může být právě i schopnost pohádky intenzivně působit v oblasti výchovy. Lze se domnívat, že tento důvod bude přetrvávat i do budoucnosti a pohádka ze spektra výchovných činitelů nevymizí.

V souvislosti s pohádkou, pohádkovými příběhy je možné dnes hovořit dokonce o terapii - pohádkoterpii. Mnozí autoři tohoto žánru literatury, buď sami psychologové či ve spolupráci s nimi, napsali spoustu terapeutických pohádek, které při správném výběru a interpretaci mohou dětem velmi pomoci v jejich trápení. I malé děti totiž trápí velké problémy.

Obrovským přínosem pro všechny, kteří přicházejí do styku s dětmi, je vytvoření internetového portálu BiblioHelp – léčba četbou, který nabízí vhodnou literaturu jako lék na všechna možná trápení duše. Pro děti je důležitá zejména jeho jedna část – Pohádkoterapie. Odborníky z oblasti pedagogiky či psychologie rozšiřovaná nabídka knižních titulů může rodičům velmi usnadnit jejich snahu pomoci dětem se vyrovnat s jejich trápením. O terapii se jedná zejména v tom smyslu, kdy interpret předkládá dítěti pohádku s konkrétním cílem – pomoci dítěti vyrovnat se s nějakým problémem, který si dítě sice nedokáže pojmenovat a který si možná plně neuvědomuje, ale který

ho zcela jistě velmi trápí. Důležité se také jeví terapeuticky působit na dítě pohádkou ve smyslu prevence nežádoucích projevů v chování a jednání dítěte.

Zda je možné uvažovat o terapii ve smyslu nevědomé, neplánované terapie v případech, kdy je dítěti předkládána nějakou formou pohádka, aniž by si interpret pohádky uvědomoval její vliv na psychiku dítěte, je otázkou. Je možné se domnívat, aniž bychom jakkoli snižovali význam terapie jako takové, že v širším pojetí pohádkoterapie je možné na tuto otázku odpovědět kladně. Často si rodič totiž ani nemusí plně uvědomovat problémy svého dítěte, snad si jejich existenci podvědomě nechce ani připustit. Ale když například před spaním rodič dítěti přečte nebo odvypráví pohádku i bez konkrétního cíleného výběru pohádky k řešení konkrétního problému, může přesto dítěti i tato prezentace "terapeuticky pomoci". Toto konstatování nikterak nechce zlehčovat význam odborníků-terapeutů (včetně psychologů, psychiatrů apod.). Existuje předpoklad, že výslednost procesu působení na dítě pohádkou bude odlišná v případě výše popsaného "nevědomého působení" od "cílené terapie".

4 VYUŽÍVÁNÍ POHÁDKY V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH A RODINÁCH NA VYŠKOVSKU

Hlavními cíli bakalářské práce je pojednat o současném stavu využití pohádky jako významného prvku socializace dítěte v rodinách a v předškolních zařízeních, průzkumem prověřit praktické využívání pohádkoterapie, případně zjistit alespoň povědomost rodičů a pedagogických pracovníků mateřských škol o tomto možném způsobu využití pohádky.

Stanovené hypotézy

Hypotéza č. 1:

Využití socializačního a výchovného vlivu pohádky v mateřských školách i v rodinách je na dobré úrovni.

Hypotéza č. 2:

Pedagogičtí pracovníci mateřských škol vnímají možné problémy dětí navštěvujících mateřské školy stejně jako rodiče těchto dětí.

Hypotéza č. 3:

Projekt Pohádkoterapie je ve většině mateřských škol na Vyškovsku znám.

Hypotéza č. 4:

Projekt Pohádkoterapie je mezi rodiči znám a běžně využíván.

4.1 Průzkum současného stavu využívání pohádky

Cílem průzkumu bylo zjištění informovanosti pedagogických pracovníků mateřských škol a rodičů, kteří mají v těchto mateřských školách umístěny děti, o projektu BiblioHelp se zaměřením na Pohádkoterapii a zjištění stavu využívání pohádky v terapii dětí.

Průzkum využívání vlivu pohádky byl proveden dvěma základními metodami – dotazníkovým šetřením, provedeným v mateřských školách na Vyškovsku, a řízenými rozhovory s pedagogickými pracovníky vybraných mateřských škol.

Dotazníkovým šetřením bylo prostřednictvím České pošty osloveno celkem 32 mateřských škol, z toho 12 přímo ve Vyškově a 20 v působnosti MěÚ Vyškov jako obce s rozšířenou působností (viz příloha č. 3). Jednalo se jak o školy zřizované obcí, tak o školy soukromé, zahrnuty byly také mateřské školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Spolu s průvodním dopisem a ofrankovanou obálkou se zpětnou adresou obsahovala zásilka dva druhy dotazníků (viz přílohy č. 5 a 7), které byly určeny jednak pro pedagogické pracovníky, jednak pro rodiče dětí z oslovených mateřských škol. Dotazník pro rodiče obsahoval relativně samostatnou část – tři otázky pro děti. Zde se předpokládalo, že s odpověďmi na tyto otázky „se vypořádají“ rodiče společně s dětmi. V průvodním dopise (viz příloha č. 4) byly ředitelky mateřských škol požádány o spolupráci – jednak o samotné vyplnění dotazníků pracovníky mateřských škol a dále o předání dotazníků rodičům s prosbou o jejich vyplnění a zaslání zpět v přiložené obálce.

Lze předpokládat, že poměrně vysoká návratnost dotazníků v obou kategoriích byla mimo jiné také výsledkem výše popsaného způsobu organizace dotazníkového šetření.

4.2 Výsledky průzkumu, analýza výsledků

Celkem bylo do 32 mateřských škol rozesláno 128 dotazníků pro pedagogické pracovníky a 480 dotazníků pro rodiče dětí. Z těchto odeslaných počtů se postupně vrátilo:

- 58 vyplněných dotazníků pro pedagogické pracovníky (což činí 45,3% z celkového počtu zaslaných dotazníků),
- 208 vyplněných dotazníků pro rodiče (což činí 43,3% z celkového počtu zaslaných dotazníků),
- z 32 obeslaných mateřských škol vyplněné dotazníky vrátilo celkem 20 škol (což činí 62,5% z celkového počtu oslovených mateřských škol).

Porovnání a vyhodnocení údajů zjištěných v jednotlivých dotaznících bylo provedeno po jednotlivých oblastech či skupinách otázek tak, jak k sobě tematicky patří.

4.2.1 Četnost využívání pohádky v práci s dětmi předškolního věku

O tom, že pohádky zaujímají v práci s dětmi významné místo nelze pochybovat. Na otázku č. 1 v dotazníku pro rodiče odpovědělo 99% rodičů, že dětem doma pohádky vypráví nebo čtou. Je k zamyšlení a případnému podrobnějšímu zkoumání, proč 2 respondenti na tuto otázku odpověděli negativně. V procentuelním vyjádření by se tento údaj mohl jevit jako zanedbatelný, je ale nutno za ním vidět několik dětí, které jsou o zážitky z vyprávění pohádek ochuzeny.

Zajímavě vyznělo porovnání odpovědí respondentů na otázky v obou dotaznících z hlediska četnosti využívání pohádky při práci s dětmi. Ke zjištění této skutečnosti směřovala otázka č. 1 v dotazníku pro pedagogické pracovníky mateřských škol a otázka č. 2 v dotazníku pro rodiče dětí.

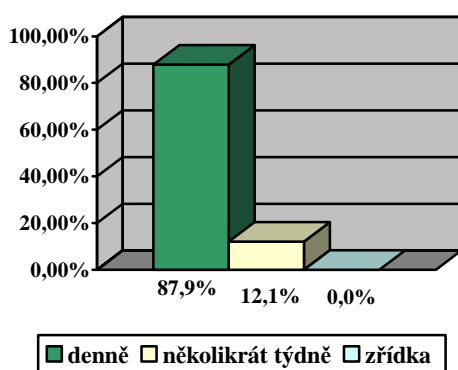
Otázka č. 1 z dotazníku pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

1. Jak často prezentujete dětem pohádky?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
denně	51	87,9%
několikrát týdně	7	12,1%
zřídka	0	0,0%

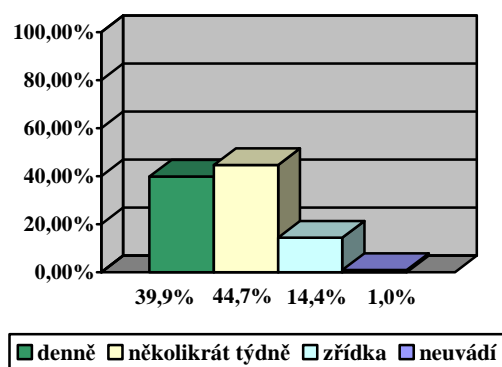
Otázka č. 2 z dotazníku určeného pro rodiče dětí (vztahuje se k otázce č. 1):

2. Jak často?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
denně	83	39,9%
několikrát týdně	93	44,7%
zřídka	30	14,4%
neuvádí	2	1,0%

Četnost prezentace pohádky dětem
(mateřské školy)

Četnost prezentace pohádky dětem
(rodiče)

Z uvedeného je patrné, že v mateřských školách je v naprosté většině případů pohádka na denním programu. Přestože se otázka neptá konkrétně na prezentaci čtením či vyprávěním, na základě výsledku dotazu na nejčastější formy prezentace (otázka č. 2), kdy čtení získalo prvenství (94,8%), je možné tyto dva údaje srovnat.

Denní prezentace pohádky vyprávěním či čtením v necelých ne moc uspokojivých 40% rodin může vycházet z řady důvodů. Usuzovat lze pravděpodobně na důvody časové zaneprázdněnosti rodičů, zejména zaměstnaných matek, kdy práce s dětmi je zřejmě zaměřena na jiné denní aktivity.

Po sečtení zjištěných hodnot denního vyprávění či čtení pohádky a vyprávění či čtení několikrát týdně, je výsledná hodnota již nepoměrně vyrovnanější – v mateřských školách 100%, v rodinách 85,1%. Zejména, pokud se týká situace v rodinách, s ohledem na dnešní uspěchanou dobu, se jedná o zjištění víceméně pozitivní.

4.2.2 Výběr pohádky

Výběr pohádky, která bude prezentována dítěti, může být buď nahodilý, tento způsob volby preferují rodiče, nebo promyšleně cílený, s konkrétním záměrem. Taková je praxe v mateřských školách, kde jsou konkrétní pohádky voleny podle tematických okruhů v souladu se Školním vzdělávacím programem. Takto by se dal charakterizovat výsledek dotazníkového šetření. Řízenými rozhovory s některými pedagogickými pracovníky mateřských škol bylo zjištěno, že děti zpravidla požadují konkrétní pohádku, která je nějakým způsobem oslovila.

Před samotným vyhodnocením této otázky je vhodné předznamenat, že výsledná procentuelní hodnota vyjadřuje pořadí jednotlivých způsobů volby, označuje, který způsob volby pohádky je preferovanější, který méně. Je to v důsledku toho, že většina respondentů vyznačila více variant, případně pořadí preference.

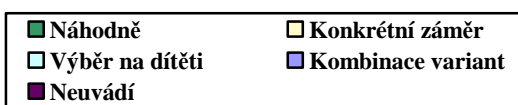
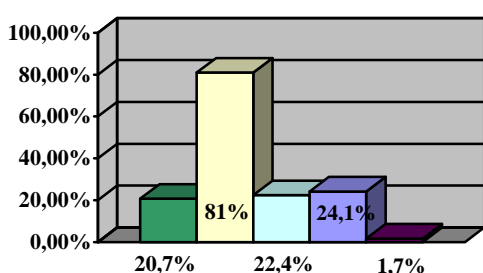
Otázka č. 3 z dotazníku určeného pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

3. Pohádky vybíráte náhodně či s jistým záměrem?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
náhodně	12	20,7%
s konkrétním záměrem	47	81,0%
nechávám výběr na dítěti	13	22,4%
<i>kombinace variant (doplněno)</i>	14	24,1%
<i>neuvádí</i>	1	1,7%

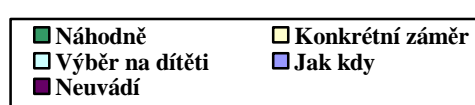
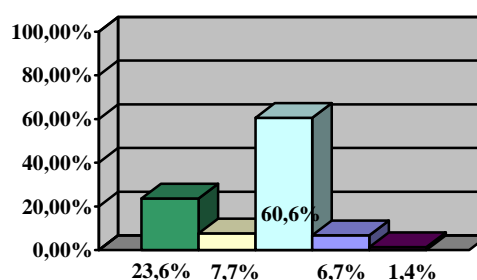
Otázka č. 3 z dotazníku určeného pro rodiče dětí:

3. Podle čeho pohádku vybíráte?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
náhodně	49	23,6%
s konkrétním záměrem	16	7,7%
nechávám výběr na dítěti	126	60,6%
neuvádí	3	1,4%
<i>jak kdy (doplňeno)</i>	14	6,7%

Výběr pohádky pedagogickými pracovníky

Výběr pohádky rodiči

Pokud se pedagogičtí pracovníci mateřských škol s rodiči dětí téměř shodují (z hlediska četnosti výběru) v náhodné volbě pohádky (20,7%, resp. 23,6%) i v neuvedených odpovědích (1,7%, resp. 1,4%), markantní rozdíl je v odpovědích na otázku řešící výběr pohádky s konkrétním záměrem (81%, resp. 7,7%) a ponechání výběru tématu pohádky na dítěti (22,4%, resp. 60,6%). To svědčí o skutečnosti, že pedagogičtí pracovníci mateřských škol přikládají rozhodující význam záměrnému výběru tématu pohádky a rodiče ve většině případů nechávají rozhodovat o volbě své děti. Otázkou k diskusi a k dalšímu, podrobnějšímu zkoumání zůstává, který z těchto způsobů je vhodnější, případně proč a kdy.

Mohla by se nabízet myšlenka, že si rodiče svoji situaci velmi usnadňují, pokud výběr pohádky nechají na dítěti. Jak ale uvádí Molicka (2007, str. 32) „*Dítě si vybere tu pohádku, která odpovídá na jeho problémy.*“ Z tohoto důvodu nechat výběr pohádky na dítěti je tedy vhodné. Rodiče by se ale měli zamyslet nad tím, zda dítě opakovaně

nežádá stále stejnou pohádku a každou jinou odmítá, měli by si všimnout toho, co v ní dítě zajímá, co ho těší či zda se něčeho nebojí.

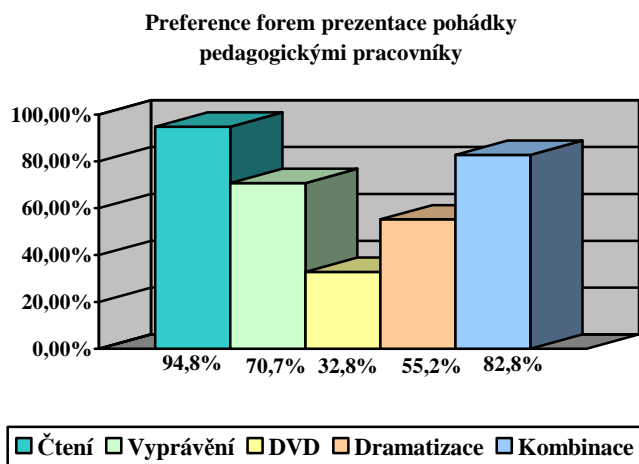
Vezmeme-li např. v úvahu poznatky Bettelheima (2000) o tom, že prostřednictvím identifikace s hrdinou si může dítě vynahradiť všechny svoje skutečné i domnělé tělesné nedostatky, je důležité se touto otázkou podrobněji zabývat.

4.2.3 Způsob prezentace pohádek

Způsob prezentace pohádky je velmi důležitý. Existují kvalitativní rozdíly mezi jednotlivými způsoby z hlediska vlivu pohádky na dítě, proto cílem šetření bylo také zjistit, který ze způsobů prezentace je pedagogickými pracovníky mateřských škol preferován. V dotazníku jim byla dána možnost uvést více variant, je tedy logické, že součty jednotlivých variant prezentací pohádky vysoce překračují stoprocentní hranici. Nevykazují tedy, kolik respondentů jakou metodu používá, ale stanovují pořadí – preferenci využívání uvedených metod prezentace pohádky.

Otázka č. 2 z dotazníku určeného pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

2. Jaké formy prezentace používáte nejčastěji?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
čtení	55	94,8%
vyprávění	41	70,7%
DVD přehrávač	19	32,8%
dramatizace	32	55,2%
<i>kombinace variant (doplněno)</i>	48	82,8%

Pedagogičtí pracovníci mateřských škol tedy nejčastěji preferují čtení pohádek (94,8%), o něco méně využívané je vyprávění (70,7%) a „hraní si“ s dětmi při dramatizaci pohádek (55,2%). Pedagogickými pracovníky mateřských škol je nejméně využívána prezentace pohádek technickými prostředky (v dotazníku uvedeno DVD). Většina pedagogických pracovníků volí kombinaci výše uvedených způsobů prezentace pohádek.

Dotazník pro rodiče konkrétní otázku na způsob prezentace neobsahoval, odpověď ale můžeme nalézt porovnáním otázek č. 2 a 4.

Otázka č. 1 z dotazníku určeného pro rodiče dětí:

1. Vyprávíte nebo čtete doma svému dítěti pohádky?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano	206	99,0%
ne	2	1,0%

Otázka č. 2 z dotazníku pro rodiče dětí (vztahuje se k otázce č. 1):

2. Jak často?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
denně	83	39,9%
několikrát týdně	93	44,7%
zřídka	30	14,4%
<i>neuvádí</i>	2	1,0%

Otázka č. 4 z dotazníku pro rodiče:

4. Jak často Vaše dítě sleduje pohádky či dětské filmy v televizi (videu, PC)?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
denně	99	47,6%
několikrát týdně	96	46,2%
zřídka	8	3,8%
<i>denně Večerníček (doplněno)</i>	5	2,4%

Denně je vyprávěna nebo čtena pohádka dětem v 83 rodinách (39,9%), pohádky v televizi mohou děti sledovat denně v 99 rodinách (47,6%). Porovnáme-li údaje týkající se vyprávění či sledování televize v intervalu několikrát týdně, zjistíme hodnoty ještě vyrovnanější. Přestože ze zjištěných údajů vyplývá, že nepatrně více je

preferováno sledování televize, jako pozitivní se jeví ta skutečnost, že i v dnešní přetechnizované době má čtení a vyprávění pohádek v mnoha rodinách stále své místo.

Je nutno ale přiznat, že otázka č. 4 by zasluhovala další, podrobnější zkoumání a rozpracování. Bylo by vhodné odlišit sledování pohádek od filmů pro děti, jednak z hlediska věku dítěte, jednak z důvodu obsahu jednotlivých pořadů, zejména by bylo vhodné oddělit otázku sledování tzv. Večerníčků.

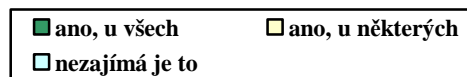
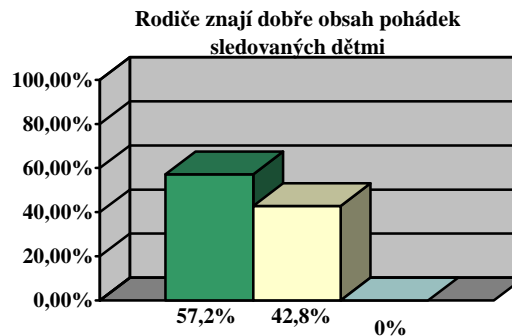
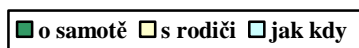
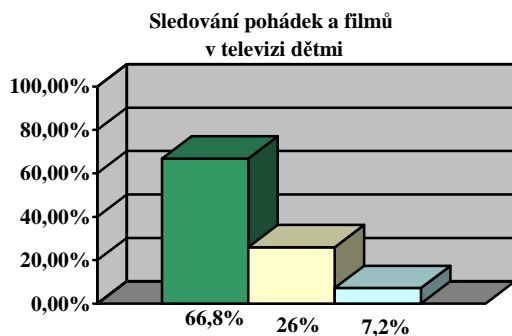
V souvislosti se způsobem prezentace pohádky a sledováním televizních pořadů dětmi se nabízí otázka těch pořadů, které by se mohly stát pro děti zdrojem nevhodných informací. Velké problémy totiž mohou nastat, když dítě v televizní pohádce či filmu vidí něco, čemu ne tak docela rozumí a co mu nahání strach. Poruchy příjmu potravy, noční děsy, pomočování, takové následky může u citlivých dětí vyvolat sledování televize. Z tohoto důvodu je tedy víc než vhodné, aby rodiče sledovali pohádky a filmy spolu s dětmi – týká se to zejména dětí předškolního věku, na které je v tomto šetření zaměřena pozornost. Rodiče tak mohou ihned na reakci dítěte na nějakou pohádkovou postavu či scénu adekvátně reagovat, poskytnout dítěti vysvětlení, jistotu a bezpečí. Proto také na tuto oblast byly zaměřeny některé otázky v dotazníku pro rodiče.

Otázka č. 5 z dotazníku pro rodiče:

5. Necháváte své dítě sledovat pohádky a filmy o samotě, bez Vaší přítomnosti?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano	139	66,8%
ne	54	26,0%
<i>jen pohádky (doplněno)</i>	3	1,4%
<i>jak kdy (doplněno)</i>	11	5,3%
<i>jen známé (doplněno)</i>	1	0,5%

Otázka č. 6 z dotazníku pro rodiče:

6. Znáte dobře obsah těchto pohádek či filmů?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano, u všech	119	57,2%
ano, u některých	89	42,8%
ne, nezajímá mne to	0	0,0%

Téměř 67% rodičů nechává své děti sledovat televizní pohádky a filmy o samotě, ale jen 57% zná dobře u všech těchto filmů jejich obsah. Zbývajících 43% respondentů připouští alespoň jejich částečnou znalost. Vzhledem k současné nepřehledné nabídce televizních pořadů nejen domácích, ale zejména zahraničních produkce, by bylo – jak je uvedeno výše – vhodné další podrobnější šetření o tom, které televizní pořady děti sledují.

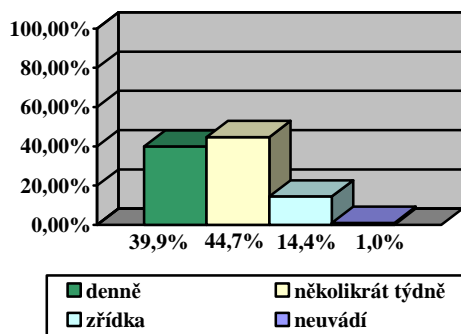
Pokud se týká rodičů a jejich dobré znalosti obsahu dětmi sledovaných pořadů, jeví se výsledek šetření, právě vzhledem k velmi široké programové nabídce, vhodný k zamyšlení. Opravdu je znalost obsahu všech dětmi sledovaných pořadů na tak dobré úrovni, aby jakákoli scéna či postava nemohla dítě vylekat? I přes uvedené dílčí pochybnosti jako výrazně pozitivní lze spatřovat to, že se nenašel ani jeden rodič – respondent, kterého by nezajímala obsah pořadu, který jeho dítě v televizi sleduje.

Se způsobem prezentace pohádky dětem má souvislost také otázka č. 3 v dotazníku pro rodiče – části určené dětem zaměřená na to, co děti preferují raději, zda sledování televize nebo vyprávění respektive čtení pohádky některým z rodičů. Pozoruhodný, i když asi ne překvapující, je výsledek tohoto průzkumu.

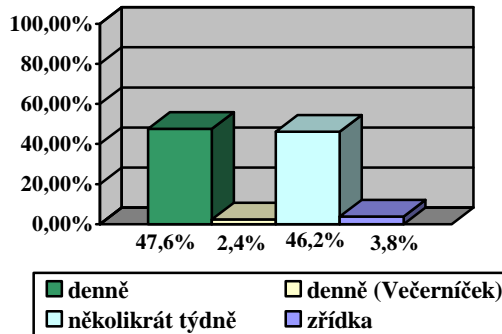
Při porovnání odpovědí na otázku „Jak často vyprávíte či čtete dětem pohádku?“ a otázky „Jak často Vaše dítě sleduje pohádky či filmy v televizi?“, bylo zjištěno, že rozdíly zásadní nejsou. Téměř 40% rodičů čte denně a téměř 45% několikrát týdně. Necelých 48% rodičů nechává své dítě denně sledovat pohádky v televizi, 46% rodičů

několikrát týdně. Tato skutečnost by tedy nemusela být rozhodující v tom, jakou formu prezentace pohádky budou děti preferovat.

Četnost vyprávění či čtení pohádky dětem rodiči

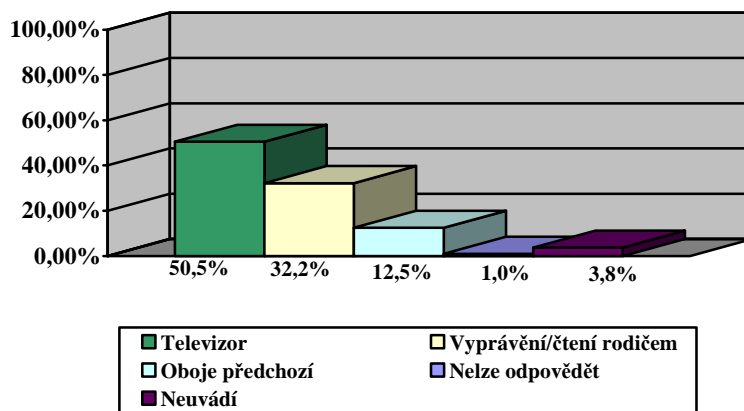
Četnost sledování pohádek dětmi v televizi

Otázka č. 3 z dotazníku určeného pro rodiče – část „Otázky pro děti“:

3. Co se Ti líbí víc, co máš raději?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
sledování pohádky v televizi	105	50,5%
vyprávění či čtení pohádky některým z rodičů	67	32,2%
oboje (doplněno)	26	12,5%
pro druh postižení dítěte nelze odpovědět (doplněno)	2	1,0%
neuvádí	8	3,8%

Preference způsobu prezentace pohádky dětmi

Nadpoloviční většina dotazovaných dětí (50,5%) nejraději sleduje pohádky v televizi. Ostatní možnosti způsobů prezentace jsou zastoupeny méně četně. I přesto, že „na druhém místě“ uvádějí děti vyprávění či čtení pohádky některým z rodičů, téměř dvacetiprocentní „handicap“ tohoto způsobu prezentace v porovnání s oblibou televize nevyznívá příliš příznivě. Důvodů může být samozřejmě poměrně mnoho. Rozhodující může být „barvitost“ televizního zpracování pohádky a proti tomu stojící možné fádňí podání pohádky rodičem. Z toho plynoucí a na tom závislá i hloubka prožitku pohádky pak může ovlivnit volbu dítěte. Svůj vliv při rozhodování dítěte může mít také poměr délky čtení či vyprávění pohádky a délky jejího sledování v televizi. Je možné předpokládat, že dítě má mnohem více časového prostoru na sledování televize, což by mohlo souviset také s tím, že téměř 70% rodičů nechává své děti televizi sledovat o samotě.

4.2.4 Obecné povědomí o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie

K posouzení hypotézy č. 1 byly zaměřeny zejména otázky č. 5 až 8 dotazníku pro pedagogické pracovníky mateřských škol a otázky č. 9 až 11 pro rodiče dětí umístěných v oslovených mateřských školách. Z vyhodnocení odpovědí na tyto otázky je zřejmé, že pedagogičtí pracovníci mateřských škol ve velké většině projekt BiblioHelp a Pohádkoterapii neznají. Jeví se tedy pravděpodobné, že ve své práci s dětmi nemohou plně využívat principy terapie pohádkou.

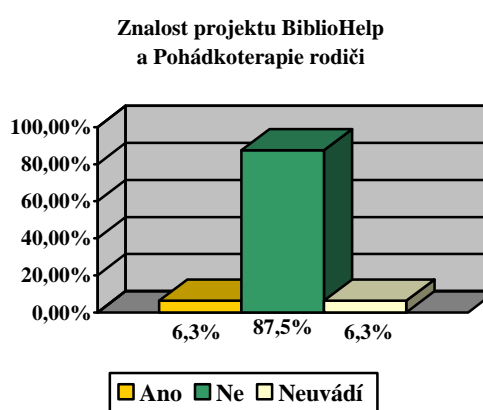
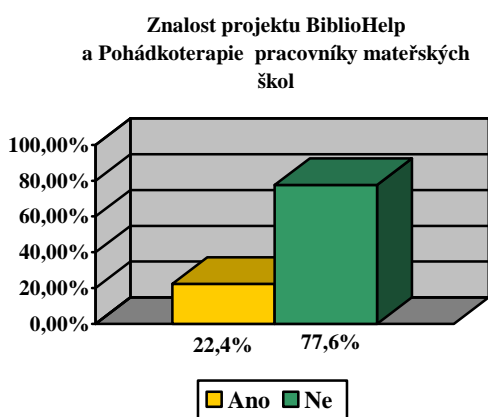
Otázka č. 5 z dotazníku určeného pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

5. Znáte či slyšeli jste již o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano	13	22,4%
ne	45	77,6%

Průzkumem u rodičů byla zjištěna neznalost projektu BiblioHelp ještě větší, než u pedagogických pracovníků mateřských škol.

Otázka č. 9 z dotazníku určeného pro rodiče dětí:

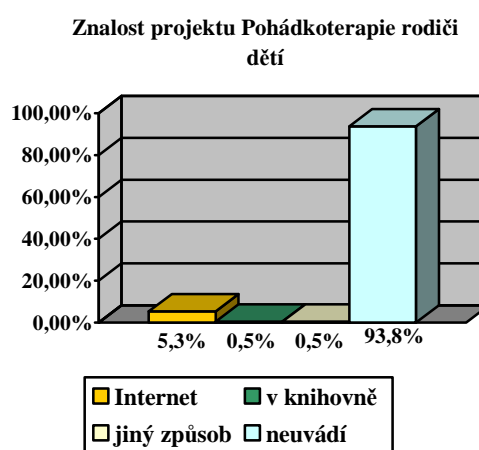
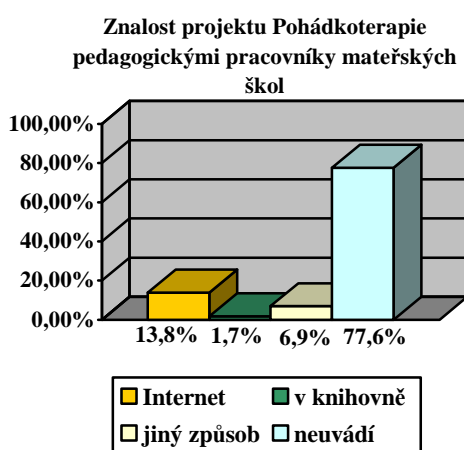
9. Znáte či slyšeli jste již o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano	13	6,3%
ne	182	87,5%
<i>neuvádí</i>	13	6,3%

Z výše uvedených výsledků průzkumu lze vyvodit závěr, že autorům projektu BiblioHelp a Pohádkoterapie se nepodařilo dostat tento projekt do povědomí široké veřejnosti.

Pokud má být pohádka cílevědomě využívána v terapii dětí, je nezbytné toto povědomí mnohem více rozšířit a prohloubit. Aby propagace projektu byla účinnější, je nutné znát, jakým způsobem se pedagogičtí pracovníci a rodiče, kteří o projektu mají povědomost, o tomto projektu dozvěděli.

Z výsledků průzkumu vyplývá, že hlavním zdrojem informací o projektu BiblioHelp je internet. Přestože jsou autory projektu studenti knihovnictví a projekt byl zpracován a prezentován ve spolupráci s knihovnami, jen velmi malé procento respondentů uvádí, že informace o projektu získalo právě v knihovně.

Lze s potěšením konstatovat, že právě na základě rozeslaných dotazníků se obecná povědomost o projektu BiblioHelp a Pohádkoterapii zvýšila. Nejedná se jen o pouhý předpoklad toho, že se pedagogičtí pracovníci či rodiče začnou zajímat: Co je to vlastně ta pohádkoterapie, na kterou se mne ptali? Toto konstatování vychází z konkrétní reakce některých respondentů, kteří odpověděli, že právě na základě dotazníku se o tuto problematiku začali zajímat.

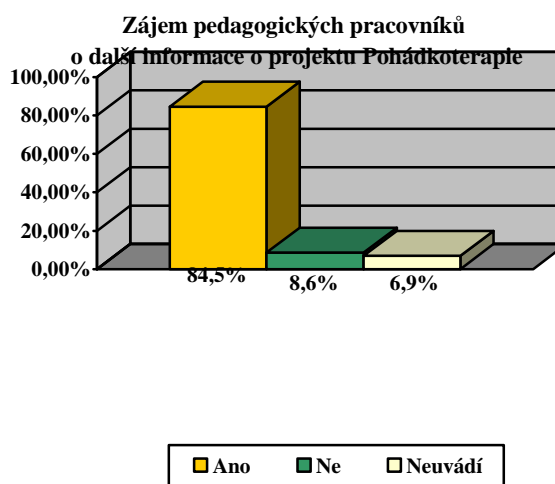
Pro všechny, kteří mají s projektem Pohádkoterapie co do činění, by mělo být velmi potěšující a povzbuzující zjištění, že pedagogičtí pracovníci mateřských škol se chtějí o Pohádkoterapii dozvědět více. Tento zájem, jak lze důvodně předpokládat, může vyústit v cílevědomější využití pohádky v práci s dětmi. Aby pedagogičtí pracovníci měli zpětnou vazbu na vyplněné dotazníky, bude všem ředitelkám oslovených mateřských škol zasláno jejich vyhodnocení.

Otázka č. 8 z dotazníku určeného pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

8. Pokud ne, měli byste zájem se o tomto projektu dozvědět více?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
ano	49	84,5%
ne	5	8,6%
<i>neuvádí</i>	4	6,9%

Otázka č. 8 z dotazníku pro pedagogické pracovníky ohledně zájmu o další informace o projektu navazuje na otázku, zda mají vlastní zkušenosti s tímto projektem. Z celkového počtu 13 pedagogických pracovníků (22,4%), kteří znají projekt Pohádkoterapie, mají vlastní zkušenost celkem 4 (6,9%), z nich 2 pedagogičtí pracovníci nemají zájem o další, doplňující informace o projektu.

Více než 12% pedagogických pracovníků, přestože projekt Pohádkoterapie nezná, nemá zájem o další informace. Je k zamyšlení a zcela jistě by stálo za podrobnější průzkum, proč těchto 7 respondentů z celkového počtu 9, kteří na otázku č. 8 buď neodpověděli nebo uvedli, že nemají zájem o další informace o projektu Pohádkoterapie, takto odpovědělo.

Otázkou č. 7 z dotazníku pro pedagogické pracovníky mateřských škol byl záměr zjistit, zda a jaké vlastní zkušenosti s projektem Pohádkoterapie mají. Z celkového počtu 58 respondentů o projektu Pohádkoterapie má povědomost celkem 13 respondentů (22,4%), pouze 4 (6,9%) z nich uvádějí vlastní zkušenost. Na základě těchto poznatků (viz příloha č. 9) je možné doporučit autorům projektu rozšíření prozatímní nabídky o nové tituly k terapii.

4.2.5 Možné problémy dětí a způsoby jejich řešení

Protože děti prožívají svůj na fantazii velmi bohatý vnitřní svět, skutečnosti, které pro ně mohou být nepřekonatelným problémem, nemusí dospělí takto vnímat. Není vyloučeno, že toto platí i naopak, tam, kde dítě problém nespátřuje, může reálně tento

problém existovat a tudíž i negativně na dítě působit. Přestože si samo dítě plně existenci problému neuvědomuje, jeho projevy chování by neměly uniknout vnímavosti jeho okolí. Pravidelným kontaktem s dítětem, povídáním si s ním o všem, co a jak vnímá a prožívá, mu lze nejen pomoci s trápením se vyrovnat, ale současně je možné předejít zpravidla dlouhodobějším negativním projevům chování a jednání dítěte „nezvládajícího svůj problém“. Nemůže se tedy ve skutečnosti jednat o problém rodičů?

Autoři projektu Pohádkoterapie pracují s několika oblastmi problémů, podle kterých jsou knihy doporučené k terapii rozřazovány. V dotazníkovém šetření bylo cílem mimo jiné ověřit v praxi, zda jsou to skutečně tyto oblasti, se kterými se děti potýkají nejčastěji, zda neexistují problémy, které trápí děti přinejmenším stejnou měrou.

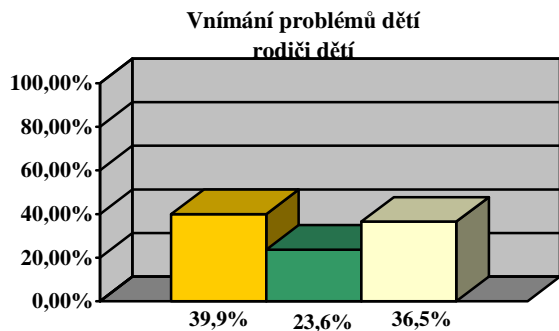
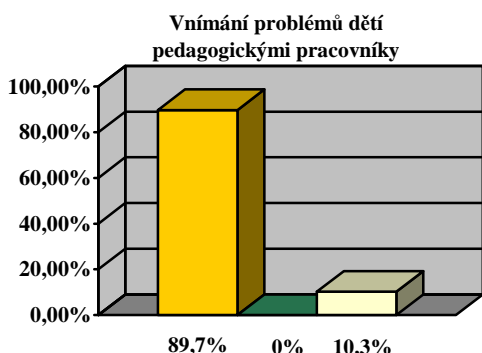
Otázka č. 4 z dotazníku určeného pro pedagogické pracovníky mateřských škol:

4. Podle Vašich zkušeností - s kterým problémem (problémy) z těchto oblastí se v současné době děti z Vaší školy potýkají nejčastěji?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
nemoc či postižení	14	24,1%
strachy a fobie	8	13,8%
rozvod rodičů	12	20,7%
sourozenecké vztahy	6	10,3%
šikana a rasismus	0	0,0%
ztráta kamaráda či jiné blízké osoby	0	0,0%
nevlastní rodina	2	3,4%
zlozvyky	34	58,6%
jiný problém:	16	27,6%
<i>děti nemají stanovena pravidla</i>	1	
<i>nezájem rodičů</i>	1	
<i>vztahy v kolektivu, komunikace, empatie</i>	8	
<i>nesamostatnost</i>	2	
<i>televize - zdroj nevhodných informací</i>	2	
<i>neuróza, nesoustředěnost</i>	2	
<i>nemá</i>	0	0,0%
<i>neuvádí</i>	6	10,3%

Ke zjištění toho, jak vnímají možné problémy dětí pedagogičtí pracovníci mateřských škol byla určena otázka č. 4, v dotazníku po rodiče se na toto téma ptala otázka č. 7. Základní nabídka odpovědí v obou těchto otázkách odpovídala oblastem problémů, se kterými pracuje projekt Pohádkoterapie. Navíc byla ponechána možnost pro doplnění. Protože bylo možné uvést v odpovědi více možností, udávaný výsledek tedy neukazuje na počet respondentů, ale na pořadí problémů dle četnosti jejich výskytu.

Nejčastěji spatřovaným problémem dětí jsou podle pedagogických pracovníků mateřských škol zlovyky (bez nějakého dalšího upřesňování typu zlovyku) – 58,6%, dále byly uváděny „jiné problémy“ – 27,6% (upřesněny nově uvedenými šesti konkrétními oblastmi), na třetím místě pomyslného žebříčku problémů dětí se objevila nemoc či postižení – 24,1%. Jednoznačně však z odpovědí pedagogických pracovníků mateřských škol vyplývá, že téměř všechny děti určité problémy mají (nebo alespoň pedagogičtí pracovníci mateřských škol je u nich pozorují). Nikdo z pedagogických pracovníků mateřských škol neuvedl variantu odpovědi, že děti problém nemají, 6 respondentů (10,3%) na tuto otázku neodpovědělo. Rodiče v tomto ohledu mají podle vyhodnocených odpovědí naprosto jiný názor.

Pro větší přehlednost rozdílu mezi vnímáním problémů dětí pedagogickými pracovníky mateřských škol a rodiči těchto dětí jsou v níže uvedených grafech uvedeny pouze tři zobecněné kategorie odpovědí – dítě „má problémy“, „nemá problémy“, respondent odpověď „neuvádí“.

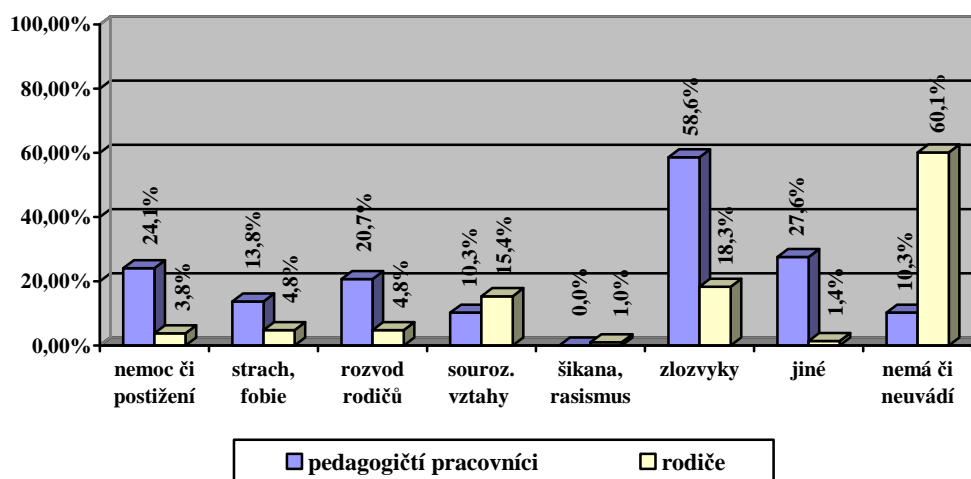
Z nově uvedených problémů vidí pedagogičtí pracovníci jako významný ten, který se týká oblasti vztahů v kolektivu, empatie, komunikace. To koresponduje s odpověďmi rodičů, protože ti mezi nejčastějšími problémy dětí uvádějí kromě zlovyků také právě vztahy, i když sourozenecké.

Ještě o jedné oblasti problémů je třeba se zmínit podrobněji. Jedná se o šikana a rasismus. Při zpracovávání dotazníku nebyl původně záměr tento problém uvádět s předpokladem, že se dětí v předškolním věku nemůže týkat. V kolektivu dětí v mateřských školách se zřejmě nevyskytuje, respondenti – pedagogičtí pracovníci ho neuvádějí. Přesto je velice smutné, že děti dvou respondentů – rodičů (1%) se musí s těmito projevy nesnášenlivosti potýkat v tak útlém věku.

Otázka č. 7 z dotazníku určeného pro rodiče dětí:

7. Potýká se Vaše dítě v současné době s nějakým problémem z těchto oblastí?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
nemoc, postižení	8	3,8%
strachy, fobie	10	4,8%
rozvod rodičů	10	4,8%
sourozenecké vztahy	32	15,4%
šikana, rasismus	2	1,0%
ztráta kamaráda	2	1,0%
nevlastní rodina	1	0,5%
zlovyky	38	18,3%
jiný problém:	3	1,4%
<i>výchova pouze matkou</i>	<i>1</i>	
<i>vztah s kamarádem</i>	<i>1</i>	
<i>nemoc matky</i>	<i>1</i>	
<i>nemá</i>	49	23,6%
<i>neuvádí</i>	76	36,5%

Nejčastější oblasti problémů, se kterými se děti potýkají

Vyhodnocení otázky č. 7 dotazníků pro rodiče dětí je v některých bodech diametrálně odlišné od vyhodnocení odpovědí pedagogických pracovníků mateřských škol (otázka č. 4), přestože se otázka ptala na totéž. Téměř čtvrtina respondentů - rodičů (23,6%) uvedla, že jejich dítě problémy nemá, více než 1/3 respondentů - rodičů (36,5%) odpověď vůbec neuvádělo. Lze tedy konstatovat, že děti téměř 60% respondentů nemají žádné problémy? Bylo by to velmi potěšující zjištění, ale...

Pokud platí úzus, že nejlépe dítě zná jen jeho rodič, je nutné se nad tak velkým rozdílem v odpovědích zamyslet. Na jednu stranu je dost dobře možné, že rodič, ať už z jakýchkoli důvodů, problém dítěte nevnímá. To by byla pro dítě ta horší varianta, protože pokud o problému rodiče neví nebo si ho nechce připustit, nemohou dítěti pomoci se s ním vyrovnat. Neuvedení problému v dotazníku mohlo mít ale i jiné důvody, včetně například pocitu respondentů, že nepřiměřeně zasahuje do intimních záležitostí rodiny, přestože dotazníky byly anonymní.

Zjednodušené porovnání uvedených odpovědí všech respondentů by mohlo vést k důležitějšímu závěru, že doma jsou děti hodné, bezproblémové a s příchodem do mateřské školy se v nich problémy „probouzí“. Tak tomu jistě není a nemůže být. Kde tedy spatřovat příčinu v tak rozdílném pohledu na jedny a ty samé děti? Těchto příčin může být více. Mezi základní by mohly patřit:

- pedagogičtí pracovníci jsou na rozdíl od většiny rodičů pedagogicky vzděláni, připraveni a tak „vybaveni“ pro svoji práci, že jsou schopni nepoměrně dříve

a kvalitněji pozorovat případné negativní projevy chování dětí a detekovat problém, který dítě prožívá (případně i včas odhalit jeho příčinu).

- Pedagogičtí pracovníci se dětem věnují zpravidla velmi intenzivně celý (pracovní) den; mají k pozorování dětí a projevů jejich chování dostatek časového prostoru. V dnešní uspěchané době řada zaměstnaných rodičů ani objektivně pro své dítě stejný časový prostor nemůže mít.
- Pedagogičtí pracovníci mateřské školy jsou ze své podstaty zcela jistě v hodnocení chování dětí mnohem „objektivnější“.
- Nelze také vyloučit, že rodič si mnohdy problém svého dítěte ani připustit nechce!

V dotazníku určeném rodičům byl uveden také dotaz, jakým způsobem svým dětem pomáhají, aby se s případnými problémy mohly lépe vyrovnat. Na otázku č. 8 odpovědělo více než 46% rodičů, že řeší nebo by řešilo problémy rozhovorem s dítětem či domluvou. Z celkového počtu 208 respondentů pouze jeden odpověděl, že dítěti pomáhá tím, že mu čte pohádky či příběhy, kde hlavní hrdinové mají a tudíž musí řešit podobné problémy. Polovina respondentů (přesně 50,5%) odpověď neuváděla. Jako nejpozitivnější výsledek z odpovědí na tuto otázku lze spatřit to, že se nenašel ani jeden respondent – rodič, který by případný problém svého dítěte neřešil.

Otázka č. 8 z dotazníku určeného pro rodiče dětí:

8. Pokud ano, jakým způsobem pomáháte svému dítěti, aby se s případným problémem vyrovnalo?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
domluva, rozhovor	96	46,2%
návštěva psychologa	1	0,5%
neřeším to	0	0,0%
jiný způsob (<i>doplněno</i>):	5	2,4%
<i>vlastním příkladem</i>	1	
<i>Pohádkoterapie</i>	1	
<i>neurolog</i>	1	
<i>lékař</i>	1	
<i>logopedie</i>	1	
<i>neuvádí</i>	105	50,5%

4.2.6 Oblíbené a neoblíbené pohádkové postavy

Dotazník pro rodiče obsahoval také celkem tři otázky určené dětem. Záměrem bylo děti z tohoto šetření nevynechat.

Na otázku č. 1 „Jaká je Tvoje nejoblíbenější pohádková postava?“ odpovědělo téměř 95% respondentů. Bylo zřejmě těžké zvolit pouze jednu pohádkovou postavu a proto někteří respondenti - děti často uvedly dvě i více postavíček, výsledné hodnoty tedy stanovují pořadí oblíbenosti jednotlivých pohádkových postav, a ne počty respondentů. Celkem v této kategorii uvedly děti 74 různých postav a postavíček. Tato široká škála může svědčit o mnohém:

- děti sledují (zejména s využitím technických prostředků – televizní přijímač, DVD) velké spektrum dětských pořadů,
- dochází k posunu oblíbenosti od „tradičních princezen a princů“ k „modernějším“ postavám.

Otázka č. 1 pro děti z dotazníku pro rodiče:

1. Jaká je Tvoje nejoblíbenější pohádková postava?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
<i>Krteček</i>	29	13,9%
<i>princezna</i>	26	12,5%
<i>Šmoulové</i>	13	6,3%
<i>Pat a Mat</i>	13	6,3%
<i>Spiderman</i>	9	4,3%
<i>Karkulka</i>	8	3,8%
<i>Bořek Stavitel</i>	8	3,8%
<i>pejsek, kočička</i>	7	3,4%
<i>Dino</i>	6	2,9%
<i>Popelka</i>	5	2,4%
<i>Šípková Růženka</i>	5	2,4%
<i>Medvídek Pú</i>	5	2,4%
<i>a dalších 62 různých pohádkových postav</i>	100	48,1%
<i>nemá či neuvádí</i>	11	5,3%

Po vyhodnocení nebylo žádným překvapením, že nejoblíbenější pohádkovou postavou pro děti je Krteček (13,9%), hned za ním se umístila princezna (12,5%). O krásné třetí místo se spolu dělí Šmoulové a Pat a Mat (6,3%).

Co jistým překvapením bylo, je to, že mezi oblíbenými pohádkovými postavami se objevil také čert a drak. Stejně tak je u dětí předškolního věku poměrně neočekávaná obliba takových postav jako jsou Shrek, Spiderman a Harry Potter.

O vrtkavých náladách dětí, a zřejmě z toho plynoucím velmi širokém spektru oblíbených postavíček, svědčí časté poznámky dopsané do dotazníků rodiči: „Nejoblíbenější je ta pohádková postava, o které právě čteme.“

Vyhodnocení odpovědí na otázku č. 2 je také velmi zajímavé. Celkem 31,3% respondentů na tuto otázku neodpovědělo. U 5 respondentů (2,4%) doplnili rodiče poznámku, že pro druh postižení dítěte nelze odpovědět, dalších 27 dětí (13%) nemá vůbec žádnou neoblíbenou pohádkovou postavu, zbylých 33 respondentů (15,9%) nechalo otázku zcela bez odpovědi.

Otázka č. 2 pro děti z dotazníku pro rodiče:

2. Kterou pohádkovou postavu nemáš rád ani trochu?		
Varianta odpovědi	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
<i>čert</i>	36	17,3%
<i>ježibaba</i>	26	12,5%
<i>čarodějnice</i>	15	7,2%
<i>strašidla</i>	14	6,7%
<i>vlk</i>	13	6,3%
<i>draci</i>	7	3,4%
<i>a dalších 35 pohádkových postav</i>	42	20,2%
<i>neumí odpovědět</i>	5	2,4%
<i>nemá žádnou</i>	27	13,0%
<i>neuvádí</i>	33	15,9%

V této kategorii uvedly děti celkem 41 různých postav a postavíček, což je v porovnání s počtem oblíbených postav téměř o 50% méně (přesně 44,6%). To může svědčit o skutečnosti, že děti vnímají v pohádkách intenzivněji kladné hrdiny (postavy) se snahou se s nimi ztotožnit.

Prvenství v neoblíbenosti získal čert (17,3%), v pořadí další neoblíbenou postavou je ježibaba (12,5%). Téměř stejně neoblíbené jsou čarodějnice (7,2%), strašidla (6,7%) a vlk (6,3%). Velkou zajímavostí v této kategorii neoblíbených postav jsou dětmi uváděné tyto: Popelka, král, Pinocchio a dále pak kocour Mikeš.

Tato otázka byla do dotazníku uvedena s tímto konkrétním záměrem – přimět rodiče k zamyšlení se nad pohádkami, které dětem jakoukoli formou předkládají, nad reakcemi dětí na ně. Rodič si často ani neuvědomí, co všechno se v bujně dětské fantazii může odehrávat v případě, že dítě něčemu nerozumí či se něčeho bojí. Pokud se pozorný rodič zamyslí nad odpovědí svého dítěte, bude ke čtení dítěti před spaním volit takové pohádky, ve kterých neoblíbená postava nevystupuje. Může se také pokusit popovídat si o tom s dítětem, vysvětlit, co je třeba. A jistě také tento rodič nenechá napříště své dítě sledovat televizní pohádky a dětské filmy o samotě a bez toho, aniž by dobře znal obsah těchto pohádek a filmů.

4.3 Dílčí závěr

Na základě vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření lze učinit vzhledem ke stanoveným hypotézám tyto závěry:

Hypotéza č. 1 – „Využití socializačního a výchovného vlivu pohádky v mateřských školách i v rodinách je na dobré úrovni“ se nepotvrdila (byla falzifikována).

Přestože v předškolních zařízeních – mateřských školách je pohádka denně či několikrát týdně prezentována dětem podle 100% respondentů, u rodičů již pravidelnost a četnost prezentace pohádek dětem tak jednoznačně nevyzněla. Denně prezentuje dětem pohádky pouze necelých 40% respondentů – rodičů, několikrát týdně téměř 45%.

Přesně 14,4% respondentů uvedlo, že pohádku doma dětem prezentují zřídka. Dva respondenti (1%) svým dětem pohádky nečtou ani nevypráví vůbec.

Konstatování o falzifikaci hypotézy je možné podpořit také výsledkem průzkumu povědomosti o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie. Tento projekt se jeví jako vynikající pomocník při využívání socializačního a výchovného vlivu pohádky, povědomost o něm je ale velmi nízká. Nejen mezi rodiči, ale také mezi pedagogickými pracovníky mateřských škol.

Hypotéza č. 2 – „Pedagogičtí pracovníci mateřských škol vnímají možné problémy dětí navštěvujících mateřské školy stejně jako rodiče těchto dětí“ byla taktéž falzifikována. Pedagogičtí pracovníci totiž vnímají problémy dětí v mnohem větší míře, výrazně objektivněji než rodiče těchto dětí. Téměř 90% respondentů z řad pedagogických pracovníků mateřských škol problémy u dětí registruje; při jejich konkretizaci nově uvedli celkem 6 dalších typů problémů, se kterými se děti musí potýkat. Naopak, více než 60% respondentů - rodičů u svých dětí žádné problémy nepozoruje, případně v dotaznících problémy neuvádí. Tento rozdíl ve vnímání problémů dětí je minimálně zarážející.

Hypotéza č. 3 – „Projekt Pohádkoterapie je ve většině mateřských škol na Vyškovsku znám“ byla taktéž falzifikována. Necelá čtvrtina (22,4%) respondentů-pedagogických pracovníků mateřských škol, která projekt zná, je ale spíše slabší vizitkou autorů projektu, kteří doposud nedokázali nalézt odpovídající a efektivní cestu k prohloubení povědomosti o projektu. Vyplývá to z toho, že celkem 84,5% respondentů-pedagogických pracovníků by se chtěla (dle odpovědí v dotaznících) o projektu dozvědět více. Nejen pro povědomost o projektu, ale hlavně z důvodu jeho praktického užívání se vymykala pouze jedna oslovená mateřská škola – mateřská škola v Drnovicích. Pedagogičtí pracovníci této mateřské školy nejen všichni projekt BiblioHelp a Pohádkoterapie znají, ale současně na základě svých praktických zkušeností s ním doporučují další knihy vhodné k zařazení do databáze terapeutických knih.

Hypotéza č. 4 – „Projekt Pohádkoterapie je mezi rodiči znám a běžně využíván“ byla falzifikována. Jen 6,3% respondentů - rodičů uvedlo, že projekt BiblioHelp a jeho část Pohádkoterapii znají, případně o tomto projektu alespoň slyšeli. Tito respondenti však

nemají žádné vlastní praktické zkušenosti s jeho využíváním. Pouze jeden respondent z celkového počtu 208 uvedl jako způsob, kterým svému dítěti pomáhá s řešením jeho problémů, čtení pohádek a příběhů, jejichž hrdinové musí řešit podobné situace jako jeho dítě.

5 CHARAKTERISTIKA METOD POUŽITÝCH V PRÁCI

Při zpracování bakalářské práce byly využity následující metody vědecké práce:

Analýza

Analýzu lze považovat za myšlenkové rozložení celku na části. Je důležitá proto, že celek nelze poznat, aniž by byl rozdělen na části. Analýza má velmi blízký vztah k syntéze, která je kritériem pravdivosti analýzy. (Řehoř, 2009)

Tato metoda byla využita zejména v podkapitolách 1.1 až 1.3 (o socializaci dítěte), 2.1 až 2.4 (o pohádce) a 3.1 a 3.2 (o využití pohádky při socializaci dítěte).

Syntéza

Každý rozhodovací proces ústí do syntézy. Je to metoda vědeckého zkoumání vlastností celku, založená na postupném myšlenkovém sjednocování prvků. Syntézu chápeme jako relativně neodmyslitelný proces ve spojení s analýzou. (Řehoř, 2009)

Tato metoda byla využita zejména při formulaci dílčích závěrů jednotlivých kapitol (1.4, 2.5 a 3.3).

Indukce

Jedná se o myšlenkový pochod (úsudek), kdy postupem od zvláštního (konkrétního) k obecnému odhalujeme podstatu předmětu, jevu nebo také celé oblasti. Jejím principem je usuzování z části na celek, tzn. zobecňování. (Řehoř, 2009)

Tato metoda byla využita při rozpracování 4. kapitoly bakalářské práce, včetně formulování myšlenek při porovnávání výsledků dotazníkového šetření.

Dedukce

Je opačný postup než indukce. Deduktivní metodou usuzujeme z obecně platných principů na zvláštní, obecně platné závěry aplikujeme na neznámé jednotlivé případy. Dedukce se nemůže obejít bez indukce, abychom mohli dedukovat z obecného, musíme

toto obecné nejdříve získat. Pouhou indukcí není možno získat spolehlivé poznání. (Řehoř, 2009)

I tato metoda byla využita zejména ve 4. kapitole bakalářské práce, hlavně při porovnávání odpovědí respondentů dotazníkového šetření a srovnávání odpovědí pedagogických pracovníků mateřských škol s odpověďmi rodičů dětí umístěných v těchto mateřských školách.

Pozorování

Je nejběžnější a nejzákladnější metodou, jíž se získávají poznatky. Patří mezi bezprostřední formy poznání. Pozorování musí být nejen správně popsáno, ale i správně interpretováno. Cílem pozorování je popis, cílem interpretace je vysvětlení jevu. (Kozlová, 2007)

Tato metoda byla využita zejména ve 4. kapitole práce a v celkovém závěru bakalářské práce. Pozorování bylo prováděno v rámci povinné pedagogické praxe, kterou jsem absolvovala v mateřské škole.

Analogie

Analogie je myšlenkový postup, při němž závěry vyvozujeme na základě podobností. Nejde o stejnost (ekvivalenci) struktury, nýbrž o její podobnost. (Řehoř, 2009)

Tato metoda byla využita ve 4. kapitole bakalářské práce, zejména v podkapitolách k základním problémům vyplývajících z dotazníkového šetření.

Komparativní metoda

Je vědecká metoda zjišťující podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými jevy, jedná se o vědeckou srovnávací metodu. (Řehoř, 2009)

Tato metoda byla využita zejména při srovnávání výsledků dotazníkového šetření mezi dvěma skupinami respondentů – pedagogickými pracovníky mateřských škol a rodiči dětí umístěných v těchto mateřských školách.

Rozhovor

Jedná se o metodu, při které každý jednotlivec vědomě, ale i nevědomě získává a sbírá určité informace, které se vztahují k tématu rozhovoru. Rozhovor je základní a nejběžněji používanou metodou. Není závislý na technických pomůckách a zařízeních a ve většině případů se poznatky získané z rozhovoru nezaznamenávají okamžitě (PC, tiskopisy, audio-záznamy) a při zpracování určité práce jsou používány znalosti z rozhovoru pouze jako informace doplňující. (Kozlová, 2007)

Rozhovor byl veden s pedagogickými pracovníky i dětmi vybrané mateřské školy v rámci povinné pedagogické praxe. Výsledky rozhovorů byly doplňujícím kritériem pro formulaci dílčích závěrů zejména ve 4. kapitole bakalářské práce.

Dotazník

Jedná se o jednu ze základních metod šetření zkoumané problematiky. Správně sestaveným a vyhodnoceným dotazníkem lze získat relevantní informace o stavu problematiky (jako součást analýzy problému) a o způsobech, formách, metodách a prostředcích zefektivnění zkoumaných procesů. (Kozlová, 2007)

Dotazníkové šetření bylo základem získávání podkladů z praxe o využívání vlivu pohádky při socializaci dětí.

ZÁVĚR

Socializace je neuvědomovaný, různorodý, mnohostranný a nikdy nekončící proces. Tento proces je velmi výrazně ovlivňován prostředím, ve kterém se odehrává, jednotlivými socializačními činiteli a jejich jednotlivými prvky. Socializace jedince nemůže úspěšně probíhat bez jednoho z činitelů tohoto procesu - výchovy. Dá se konstatovat, že výchova je pro svoji záměrnost a vědomé řízení jakýmsi regulátorem socializace.

V celém lidském životě, zejména v dětském věku, sehrává velmi důležitou roli pohádka. Pohádky podněcují představivost dítěte, pomáhají mu rozvíjet rozumové schopnosti. Podněcují dětskou zvědavost, rozvíjejí představivost dětí, napomáhají rozvoji jejich inteligence, rozvoji jejich citového prožívání. Pohádky dítěti umožňují, aby si prostřednictvím pohádkového hrdiny nejen „odžilo“ různé problémy a potíže, aby si uvědomilo, že není samo, koho něco trápí. Podstatné ale také je, že se poučí o možnostech jejich řešení, o případných důsledcích těchto řešení. Pohádky mají tedy i terapeutický účinek. Vývoj v oblasti pohádky zaznamenává i způsob prezentace pohádky. V minulosti převažující vyprávění, posléze čtení, bylo v současnosti výrazně rozšířeno zejména používáním různých technických prostředků prezentace.

V souvislosti s pohádkou, pohádkovými příběhy je možné hovořit dokonce o terapii - pohádkoterpii. Pohádka může při správném výběru a interpretaci dětem velmi pomoci při řešení jejich problémů. Přínosem pro všechny, nejen pro ty, kteří přicházejí do styku s dětmi, je vytvoření internetového portálu BiblioHelp – léčba četbou, který nabízí vhodnou literaturu jako lék na všechna možná trápení duše. Pro děti je důležitá zejména jeho jedna část – Pohádkoterapie.

Dotazníkové šetření mezi pedagogickými pracovníky vybraných mateřských škol a rodiči dětí umístěných v těchto mateřských školách potvrdilo, že pohádka stále sehrává významnou roli při výchově dětí. Při porovnání výsledků dotazníkového šetření u dvou základních kategorií respondentů (dětí odpovídali pouze na 3 poslední otázky v dotazníku pro rodiče) je zřejmé, že mnohem větší a zejména cílevědomou pozornost pohádkám věnují ve své práci s dětmi pedagogičtí pracovníci mateřských škol. Ti také mnohem více a hlavně objektivněji vnímají možné problémy dětí.

Aby byla pedagogickým pracovníkům mateřských škol poskytnuta dílčí zpětná vazba o výsledcích průzkumu, kterého se účastnili, a současně také předány žádané informace o projektu BiblioHelp a jeho části Pohádkoterapie, byl rozeslán do všech oslovených mateřských škol elektronickou cestou soubor obsahující kapitoly 3 (Využití vlivu pohádky při socializaci dítěte) a kapitoly 4 (Využívání pohádky v mateřských školách a rodinách na Vyškovsku).

Výsledky dotazníkového šetření by mohly být užitečným zdrojem informací také pro autory projektu Pohádkoterapie, proto byla kapitola 4 (Využívání pohádky v mateřských školách a rodinách na Vyškovsku) zaslána Editě Vališové, spoluautorce projektu. Na základě praktických zkušeností pedagogických pracovníků mateřské školy v Drnovicích byl současně s vyhodnocením zaslán návrh na doplnění knižních titulů do databáze projektu Pohádkoterapie.

Na základě neuspokojivých výsledků průzkumu o povědomosti o tomto projektu byl připraven a postupně rozeslán propagační letáček – omalovánku (viz příloha č. 10). Je určen k distribuci všude tam, kde se vyskytují děti – do mateřských škol, do ordinací dětských lékařů, do nemocnic a tak podobně. Myšlenka je následující: dítě si vybarví obrázek a pochlubí se s ním rodičům. Ti si tak současně přečtou, kde hledat informaci o tom, jak v případě potřeby prostřednictvím terapeutického vlivu pohádky mohou svým dětem pomoci vyrovnat se s jejich problémy či trápením.

Bakalářská práce, zejména výsledky dotazníkového šetření, současně otevřela řadu dalších dílčích problémů, jejichž zkoumáním by bylo vhodné se dále a podrobněji zabývat. Pohádka, zejména pohádka terapeutická, skýtá mnoho různých možností a směrů, jak toto téma rozvíjet i nadále. Zajímavé by mohlo být zcela jistě i následné podrobnější šetření se stejným okruhem respondentů zejména k získání poznatků z praktického využívání pohádkoterapie v rámci socializace dětí.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá pohádkou, jako významným prvkem procesu socializace dítěte. Klade si za cíl nejen vymezit socializační proces a provést základní charakteristiku pohádky, ale zejména pojednat o současném stavu využívání vlivu pohádky v rodinách a mateřských školách na Vyškovsku.

První kapitola je věnována procesu socializace. Je to unikátní, jedinečný, neopakovatelný proces vývoje lidské, kulturní, společenské bytosti. Velmi výrazně je ovlivňován prostředím, jednotlivými socializačními činiteli a jejich jednotlivými prvky, v neposlední řadě je ovlivňován také jedincem samotným – ať již jeho vlastnostmi danými mu při početí (genotypem), tak také jeho vlastní aktivitou a sociabilitou.

Ve druhé kapitole je představena pohádka, která sehrává v lidském životě, zejména v dětském věku, velmi důležitou roli. Pohádky podněcují představivost dítěte, pomáhají mu rozvíjet rozumové schopnosti. Podněcují dětskou zvědavost, rozvíjejí představivost dětí, napomáhají rozvoji jejich inteligence, rozvoji jejich citového prožívání. Umožňují, aby si dítě prostřednictvím pohádkového hrdiny nejen „odžilo“ různé problémy a potíže, aby si uvědomilo, že není samo, koho něco trápí. Dítě se poučí o možnostech řešení těchto problémů, o případných důsledcích těchto řešení.

O tom, že pohádky mají i terapeutický účinek, pojednává kapitola třetí. Je zde také představen internetový portál BiblioHelp a jeho součást - projekt Pohádkoterapie.

Ve čtvrté kapitole jsou rozebrány výsledky dotazníkového šetření v mateřských školách a rodinách na Vyškovsku. Cílem tohoto průzkumu bylo zjistit mimo jiné jak často a jakým způsobem je dětem prezentována pohádka, podle čeho rodiče pohádku vybírají, které pohádkové postavy jsou dětmi oblíbené a které nikoli, ale také to, zda děti preferují předčítání pohádek či jejich sledování v televizi. Záměrem bylo také zjistit, jaké jsou praktické zkušenosti s využíváním pohádkoterapie či alespoň povědomost o projektu BiblioHelp a Pohádkoterapie.

Pátá kapitola charakterizuje vědecké metody, které byly v práci použity.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o pohádce, jako významném prvku socializace dítěte. Zabývá se procesem socializace, charakterizuje jednotlivé fáze a významné socializační činitele tohoto procesu. Popisuje původ, význam a funkce pohádky, charakterizuje způsoby prezentace pohádky, její význam a vliv v terapii. V práci je představen projekt BiblioHelp a jeho součást Pohádkoterapie.

Praktická část práce obsahuje rozbor výsledků dotazníkového šetření na téma využívání pohádky v mateřských školách a rodinách na Vyškovsku.

Annotation

The bachelor project is focused on the issue that relates to the fairy tale as an important part of child socialization. The principal objective of the project is the determination of socialization process and its stages characterisation. The project brings the description of fairy tale origin, meaning and function as well as characterisation of fairy tale presentation, importance and therapy influence. The project Bibliohelp and its part Fairy Tale Therapy are introduced in the work.

Analyses of questionnaire research results could be found in the practical part of the project. The research based on fairy tales usage was set in kindergartens and families in the region of Vyškov.

Klíčová slova

Dítě, předškolní věk, socializace, rodina, mateřská škola, pohádka, pohádkoterapie.

Keywords

Child, preschool age, socialization, family, kindergarten, fairy tale, fairy tale therapy.

Seznam použité literatury a informačních zdrojů

- Bettelheim, B. *Za tajemstvím pohádek*. (přel. Lucká, L.) Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 335 s. ISBN 80-7106-290-1
- Brierley, J. *7 prvních let života rozhoduje*. Praha: Portál, 1996, 112 s.
- Čapek, K. K teorii pohádky. In *Marsyas*. Praha: Fr. Borový, 1941, 259 s.
- Černoušek, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990, 187 s. ISBN 19981103
- Deissler, H. H. *Každodenní problémy v mateřské škole*. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-010-3
- Fulghum, R. *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské škole*. Praha: Argo, 1996, 159 s. ISBN 80-7203-028-0
- Gillernová, I., Buriánek, J. *Základy psychologie, sociologie*. Praha: Fortuna, 1999, 160 s. ISBN 80-7168-458-9
- Hopf, A. *Sociální pedagogika pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001, 181 s. ISBN 80-7290-053-6
- Horák, J. *Český Honza*. Praha: SNDK, 1966, 283 s.
- Kraus, B., Poláčková, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
- Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: BonnyPress, 2009, 106 s.
- Matějček, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2007, 143 s.
- Molicka, M. *Příběhy, které léčí*. Praha: Portál, 2007, 141 s.
- Peseschkian, N. *Příběhy jako klíč k dětské duši*. Praha: Portál, 1999, 150 s.
- Poskierová, L. *Pohádkoterapie*. Magisterská diplomová práce. Brno: MU, 2009.
- Prekopová, J. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2003, 151 s. ISBN 80-7178-854-6

Radvan, E., Vavřík, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: BonnyPress, 2009, 57 s.

Rýdl, K. *Metoda Montessori pro naše dítě. Inspirace pro rodiče a zájemce*. Pardubice: Tiskařské středisko Univerzity Pardubice, 2006, 140 s. ISBN 80-7194-841-1

Řehoř, A. *Metodologie I*. Brno: BonnyPress, 2009, 74 s.

Streit, J. *Proč děti potřebují pohádky*. (přel. Luňáčková, M.) Praha: Baltazar, 1992, 80 s. ISBN 80-900307-4-2

Špaňhelová, I. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004, 76 s. ISBN 80-204-1187-9

Vařejková, Věra. *Česká autorská pohádka*. Olomučany: FINAL TISK, 1998, 16 s. ISBN 80-7204-092-8

Vágnerová, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004, 356 s. ISBN 80-246-0841-3

Vízdal, F. a kol. *Sociální psychologie I*. Brno: BonnyPress, 2009, 63 s.

Informační zdroje

Kozlová, L. *Metody výzkumu v sociální práci*. 2007, [on line] dostupné z [http://www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/pore/czv/studijni_materialy-](http://www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/pore/czv/studijni_materialy-dokumenty/metody_vyzkumu_soc_prace/view)

[dokumenty/metody_vyzkumu_soc_prace/view](http://www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/pore/czv/studijni_materialy-dokumenty/metody_vyzkumu_soc_prace/view)

Vališová, E., *Knižní portál BiblioHelp nabízí terapii pohádkou*. 29.3.2010, [on line] dostupné z <http://www.helpnet.cz/aktualne/34647-3>

www.bibliohelp.cz

www.bibliohelp.cz, *Portál BiblioHelp nabízí léčbu knihou (četbou)*. 8.11.2009

[www.czso.cz/xb/redakce.nsf/i/administrativni_rozdeleni_okresu_vyskov_k_1_1_2008/\\$File/Vy%C5%A1kov.gif](http://www.czso.cz/xb/redakce.nsf/i/administrativni_rozdeleni_okresu_vyskov_k_1_1_2008/$File/Vy%C5%A1kov.gif)

www.pohadkyprodeti.cz

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Jak pracovat s knihou – metodický návod

Příloha č. 2 – Ukázka z nabídky knih jednotlivých kategorií Pohádkoterapie

Příloha č. 3 – Mapa Vyškovska – přehled mateřských škol obeslaných dotazníky

Příloha č. 4 – Průvodní dopis ředitelkám mateřských škol

Příloha č. 5 – Dotazník pro pedagogické pracovníky mateřských škol

Příloha č. 6 - Vyhodnocení dotazníku pro pedagogické pracovníky MŠ

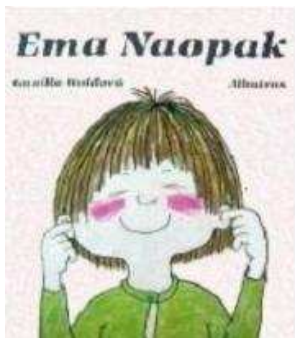
Příloha č. 7 - Dotazník pro rodiče dětí v mateřských školách

Příloha č. 8 - Vyhodnocení dotazníku pro rodiče dětí v MŠ

Příloha č. 9 - Zkušenosti pedagogických pracovníků s praktickým využíváním terapie pohádkou

Příloha č. 10 - Maminko, tatínku, pojďme spolu do pohádky! (propagační letáček – omalovánka)

Sourozenecké vztahy

Název: Ema Naopak

Autor: Gunilla Wolde

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Milá, dítěti blízká, ukáže možnost, jak vyjít s malým sourozencem. Vhodná i pro prvňáčka jako první čtení - má hodně obrázků a málo "písmenek".

Jak pracovat s knihou

Tento text je zpracován dle zásad terapie pohádkou. Kniha spadá do sekce Pohádkoterapie.

Podle čtenářské úrovně **dítěte** si příběh může přečíst buď samo, nebo mu ho přečtete. Následně si o přečteném s dítětem **popovídejte**:

- je nutné znát příběh,
- dopředu stanovit, v čem by dítěti mohl pomoci, co by si mělo uvědomit,
- fantazie je vítaná, ale vaším úkolem je směřovat ji.

Zjistěte, zda dítě dovede příběh stručně popsat vlastními slovy, zda mu rozumí.

Priměřte dítě **otázkami k zamyšlení**:

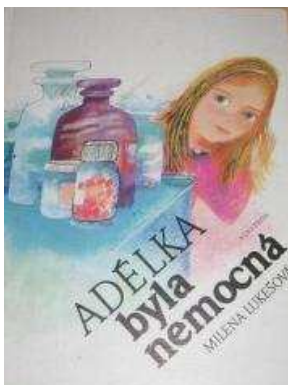
- Jaká byla Ema?
- Proč dělala všechno obráceně?

Další možnosti (pro starší děti):

Společně zapřemýšlet, v čem může příběh dítěti pomoci, zapojte poznatky do dalšího života. Dítě může nakreslit obrázek.

Zdroj: <http://www.bibliohelp.cz/knihy/ema-naopak>

Nemoc a postižení

Název knihy: Adélka byla nemocná,

Autor: Milena Lukešová

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Příběh malé Adélky, která se ocitla v nemocnici. Svým dětským chápáním prožívá neznámé věci a těší se domů. Jde o velmi klidný příběh o statečné holčičce a o tom, jak se nakonec dostane v pořádku k mamince.

Rodina a nevlastní rodina

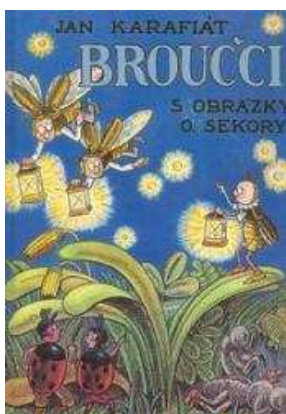
Název knihy: Tam kde žijí divočiny

Autor: Maurice Sendak

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Kniha napomáhá objevovat vztah k rodičům. Pojednává o touze se od nich odpoutat, alespoň ve fantazii, i přes pocit bezpečí, který nám rodiče poskytují, přestože zlobíme.

Sourozenecké vztahy

Název knihy: Broučci

Autor: Jan Karafiát

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Úžasná knížka. Řeší nenásilně rodinné a sourozenecké vztahy, nemoc, smrt i invaliditu. Občas smutné, ale pro děti dobře stravitelné.

Strachy a fobie

Název knihy: Kuřátko a obilí

Autor: František Hrubín

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Je to pohádka, která je napsaná krásným jazykem. Kuřátko se ztratilo mamince, má strach a hledá cestu domů.

Šikana, týrání, rasismus

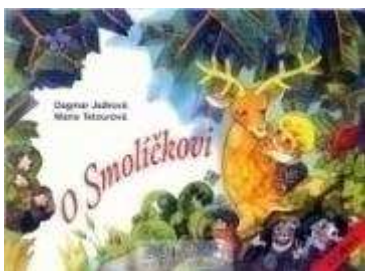

Název knihy: O modrém kocourkovi

Autor: Marika Hellstrom-Kennedy

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Pohádka je hlavně o jinakosti a přátelství.

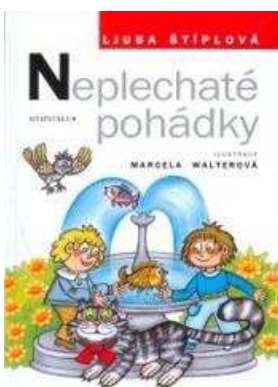
Název knihy: O Smolíčkovi

Autor: Božena Němcová

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Pohádka o tom, jak se vyplatí poslouchat rodiče a nenechat se oklamat cizími lidmi.

Výchova a zlozvyky

Název knihy: Neplechaté pohádky

Autor: Ljuba Štíplová

Určeno pro: mladší školní věk (6-11 let)

O knize: Hrdiny krásných mile veršovaných pohádek jsou zvířátka, která trpí nějakou nemilou neřestí. Pohádky nabízí kromě ponaučení i veselou a užitečnou hru s jazykem, a to právě

svým zveršováním, přičemž každá pohádka ještě obsahuje vlastní jednoduchou básničku, při jejímž naučení se rozvíjí nejen jazykový cit, ale i paměť a ritualizace příběhu, který pak usnadní pomoc při nápravě drobných zlovyků.

Vztahy

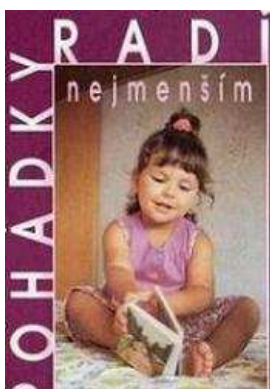
Název knihy: Kohoutkovi a slepičce

Autor: Božena Němcová

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Z pohádky plyne poučení, že v životě se vyplatí být obětavý, nápomocný a ochotný ke spolupráci.

Změny v životě

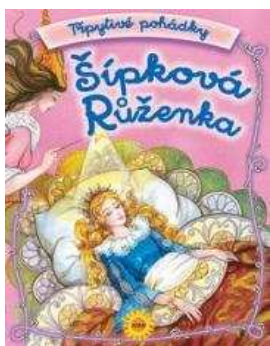

Název knihy: Pohádky radí nejmenším

Autor: Gerlinde Ortnerová

Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: „Terapeutické“ příběhy ze života dětí. Kniha je určena nejen dětem, její části s průvodním slovem psychologa jsou určeny rodičům a dospělým.

Název knihy: Šípková Růženka

Autor: Bratři Grimmové

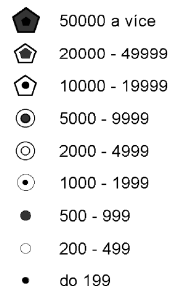
Určeno pro: předškolní věk (do 6 let)

O knize: Pohádka vypovídá o tom, že nezištné dobro a čistá láska může v životě i ve světě nade vším zvítězit.

Zdroj: <http://www.bibliohelp.cz/knihy/pohadkoterapie>

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU VYŠKOV - STAV K 1.1.2008

Počet obyvatel v obci

NÁZEV MĚSTA
Název městyse
Název ostatních obcí

Správní obvod obce
s rozšířenou působností

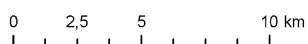

Průměrný počet obyvatel obce = 1 094

- Největší: 1. Vyškov = 21 901
2. Bučovice = 6 453
3. Slavkov u Brna = 6 139
- Nejmenší: 1. Nové Sady = 88
2. Kožušice = 106
3. Malínky = 130

Průměrná rozloha obce (ha) = 1 095

- Největší: 1. Vyškov = 5 041
2. Bučovice = 3 119
3. Rousínov = 2 303
- Nejmenší: 1. Rybníček = 210
2. Podivice = 226
3. Nové Sady = 242

Zdroj:

[http://www.czso.cz/xb/redakce.nsf/i/administrativni_rozdeleni_okresu_vyskov_k_1_1_2008/\\$File/Vy%C5%A1kov.gif](http://www.czso.cz/xb/redakce.nsf/i/administrativni_rozdeleni_okresu_vyskov_k_1_1_2008/$File/Vy%C5%A1kov.gif)

Iva Taušová
Minátky 11A
Vyškov - Dědice

Ve Vyškově dne 15. 10. 2010

Květoslava Synková
ředitelka
MATEŘSKÁ ŠKOLA

DRNOVICE

Vážená paní ředitelko,

dovoluji si obrátit se na Vás s prosbou o pomoc.

Studuji kombinovanou formou 3. ročník vysoké školy – obor Sociální pedagogika na Institutu mezioborových studií v Brně, Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáš Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma „Pohádka jako významný prvek socializace dítěte“. V praktické části mé práce se chci zaměřit na využití pohádky ve výchově a vzdělávání dětí, při jejich socializaci vůbec.

V této souvislosti jsem připravila dva druhy dotazníků. První – 4 ks – pro pracovníky mateřských škol, prosím o jeho vyplnění např. v rámci jednotlivých oddělení Vaší školy. Druhý dotazník – 15 ks - je určen pro náhodně vybrané rodiče dětí, které Vaši školu navštěvují. Prosím o jejich předání rodičům. Vyplněné dotazníky mi, prosím, zašlete v příložené obálce zpět, nejlépe do poloviny listopadu 2010.

Paní ředitelko, pokud budete mít o výsledky mého průzkumu v rámci celého Vyškovska zájem, ráda Vám je poskytnu. Věřím, že Váš kladný přístup k mé prosbě, bude mít velký přínos nejen pro moji bakalářskou práci, ale také pro autory „Pohádkoterapie“ - projektu, o kterém ve své práci pojednávám. Ale zejména - pokud zamyšlení se nad dotazníkem přinese v konečném důsledku více radosti a spokojenosti dětem, bude to odměnou pro nás všechny.

Děkuji Vám za Váš čas, ochotu a pomoc. S pozdravem

Iva Taušová

POHÁDKA JE PRIMA!

Vážení,

studuji 3. ročník vysoké školy - obor Sociální pedagogika. Téma bakalářské práce, kterou v současné době zpracovávám, je „Pohádka jako významný prvek socializace dítěte“. V této souvislosti si dovoluji obrátit se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku:

1. Jak často prezentujete dětem pohádky?

denně několikrát týdně zřídka

2. Jaké formy prezentace používáte nejčastěji ? (vyznačte pořadí podle četnosti)

čtení vyprávění DVD přehrávač dramatizace

3. Pohádky vybíráte náhodně či s jistým záměrem?

náhodně necháváme výběr na dětech

s konkrétním záměrem jakým? _____

4. Podle Vašich zkušeností – s kterým problémem (problémy) z těchto oblastí se v současné době děti z Vaší školy potýkají nejčastěji?

nemoc či postižení sourozenecké vztahy nevlastní rodina

strachy a fobie šikana a rasismus zlozvyky

rozvod rodičů ztráta kamaráda či jiné blízké osoby

jiný problém: _____

5. Znáte či slyšeli jste již o projektu „BiblioHelp“ a jeho součásti – projektu „Pohádkoterapie“?

ano ne

6. Pokud ano, jakým způsobem jste se o Pohádkoterapii dozvěděli?

z Internetu či jiných médií

v knihovně

jiný způsob (uveďte jaký) _____

7. Máte již vlastní zkušenosti s tímto projektem? Jaké?

8. Pokud ne, měli byste zájem se o tomto projektu dozvědět více?

ano

ne

**Děkuji Vám za ochotu a Váš čas, který jste vyplnění dotazníku věnovali.
Iva Taušová**

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
1. Jak často prezentujete dětem pohádky?		
denně	51	87,9%
několikrát týdně	7	12,1%
zřídka	0	0,0%
2. Jaké formy prezentace používáte nejčastěji?		
čtení	55	94,8%
vyprávění	41	70,7%
DVD přehrávač	19	32,8%
dramatizace	32	55,2%
<i>kombinace variant (doplněno)</i>	48	82,8%
3. Pohádky vybíráte náhodně či s jistým záměrem?		
náhodně	12	20,7%
s konkrétním záměrem	47	81,0%
nechávám výběr na dítěti	13	22,4%
<i>kombinace variant (doplněno)</i>	14	24,1%
<i>neuvádí</i>	1	1,7%
4. Podle Vašich zkušeností - s kterým problémem (problémy) z těchto oblastí se v současné době děti z Vaší školy potýkají nejčastěji?		
nemoc či postižení	14	24,1%
strachy a fobie	8	13,8%
rozvod rodičů	12	20,7%
sourozenecké vztahy	6	10,3%
šikana a rasismus	0	0,0%
ztráta kamaráda či jiné blízké osoby	0	0,0%
nevlastní rodina	2	3,4%
zlozvyky	34	58,6%
jiný problém:	16	27,6%
<i>děti nemají stanovena pravidla</i>	1	
<i>nezájem rodičů</i>	1	
<i>vztahy v kolektivu, komunikace, empatie</i>	8	
<i>nesamostatnost</i>	2	
<i>televize - zdroj nevhodných informací</i>	2	
<i>neuróza, nesoustředěnost</i>	2	
<i>nemá</i>	0	0,0%
<i>neuvádí</i>	6	10,3%
5. Znáte či slyšeli jste již o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie?		
ano	13	22,4%
ne	45	77,6%

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
6. Pokud ano, jakým způsobem jste se o Pohádkoterapii dozvěděli?		
internet či jiná média	8	13,8%
v knihovně	1	1,7%
jiný způsob:	4	6,9%
<i>NP SPEED</i>	1	
<i>na VŠ</i>	1	
<i>od jiné osoby</i>	1	
<i>na semináři "Práce s příběhem"</i>	1	
<i>neuvádí</i>	45	77,6%
7. Máte již vlastní zkušenosti s tímto projektem? Jaké?		
má	4	6,9%
nemá	7	12,1%
<i>neuvádí</i>	47	81,0%
8. Pokud ne, měli byste zájem se o tomto projektu dozvědět více?		
ano	49	84,5%
ne	5	8,6%
<i>neuvádí</i>	4	6,9%

POHÁDKA JE PRIMA!

Vážení rodiče,

studuji 3. ročník vysoké školy - obor Sociální pedagogika na Institutu mezioborových studií v Brně. Téma mé bakalářské práce, kterou v současné době zpracovávám, je „Pohádka jako významný prvek socializace dítěte“. V této souvislosti si dovoluji obrátit se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku:

Otázky pro rodiče:

1. Vyprávíte nebo čtete doma svému dítěti pohádky? ano ne

2. Jak často? denně několikrát týdně zřídka

3. Podle čeho pohádku vybíráte?
 náhodně s konkrétním záměrem nechávám výběr na dítěti

4. Jak často Vaše dítě sleduje pohádky či dětské filmy v televizi (videu, PC)?
 denně několikrát týdně zřídka

5. Necháte své dítě sledovat pohádky a filmy o samotě, bez Vaší přítomnosti?
 ano ne

6. Znáte dobře obsah těchto pohádek či filmů?
 ano, u všech ano, u některých ne, nezajímá mne to

7. Potýká se Vaše dítě v současné době s nějakým problémem z těchto oblastí?
 nemoc či postižení sourozenecké vztahy nevlastní rodina
 strachy a fobie šikana a rasismus zlozvyky
 rozvod rodičů ztráta kamaráda či jiné blízké osoby
 jiný problém v rodině: _____

8. Pokud ano, jakým způsobem pomáháte svému dítěti, aby se s případným problémem vyrovnalo?
 domluva, rozhovor návštěva psychologa neřeším to
 jiný způsob: _____

Vyhodnocení dotazníku pro rodiče dětí v MŠ

Příloha č. 8

Počet stran: 3

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
1. Vyprávíte nebo čtete doma svému dítěti pohádky?		
ano	206	99,0%
ne	2	1,0%
2. Jak často?		
denně	83	39,9%
několikrát týdně	93	44,7%
zřídka	30	14,4%
<i>neuvádí</i>	2	1,0%
3. Podle čeho pohádku vybíráte?		
náhodně	49	23,6%
s konkrétním záměrem	16	7,7%
nechávám výběr na dítěti	126	60,6%
<i>neuvádí</i>	3	1,4%
<i>jak kdy (doplněno)</i>	14	6,7%
4. Jak často Vaše dítě sleduje pohádky či dětské filmy v televizi (videu, PC)?		
denně	99	47,6%
denně Večerníček (<i>doplněno</i>)	5	2,4%
několikrát týdně	96	46,2%
zřídka	8	3,8%
5. Necháváte své dítě sledovat pohádky a filmy o samotě, bez Vaší přítomnosti?		
ano	139	66,8%
ne	54	26,0%
<i>jen pohádky (doplněno)</i>	3	1,4%
<i>jak kdy (doplněno)</i>	11	5,3%
<i>jen známé (doplněno)</i>	1	0,5%
6. Znáte dobře obsah těchto pohádek či filmů?		
ano,u všech	119	57,2%
ano,u některých	89	42,8%
ne, nezajímá mne to	0	0,0%
7. Potýká se Vaše dítě v současné době s nějakým problémem z těchto oblastí?		
nemoc, postižení	8	3,8%
strachy, fobie	10	4,8%
rozvod rodičů	10	4,8%
sourozenecké vztahy	32	15,4%
šikana, rasismus	2	1,0%
ztráta kamaráda	2	1,0%
nevlastní rodina	1	0,5%
zlozvyky	38	18,3%
jiný problém:	3	1,4%
<i>výchova pouze matkou</i>	1	
<i>vztah s kamarádem</i>	1	
<i>nemoc matky</i>	1	
<i>nemá</i>	49	23,6%
<i>neuvádí</i>	76	36,5%

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
8. Pokud ano, jakým způsobem pomáháte svému dítěti, aby se s případným problémem vyrovnalo?		
domluva, rozhovor	96	46,2%
návštěva psychologa	1	0,5%
neřeším to	0	0,0%
jiný způsob (<i>doplněno</i>):	5	2,4%
<i>vlastním příkladem</i>	1	
<i>pohádkoterapie</i>	1	
<i>neurolog</i>	1	
<i>lékař</i>	1	
<i>logopedie</i>	1	
<i>neuvádí</i>	105	50,5%
9. Znáte či slyšeli jste již o projektu BiblioHelp a jeho součásti Pohádkoterapie?		
ano	13	6,3%
ne	182	87,5%
<i>neuvádí</i>	13	6,3%
10. Pokud ano, jakým způsobem jste se o Pohádkoterapii dozvěděli?		
internet či jiná média	11	5,3%
v knihovně	1	0,5%
jiný způsob:	1	0,5%
<i>na VŠ</i>	1	
<i>neuvádí</i>	195	93,8%
11. Máte již vlastní zkušenosti s tímto projektem? Jaké?		
<i>neuvádí</i>	183	88,0%
<i>nemá</i>	25	12,0%

Otázky pro děti:

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
1. Jaká je Tvoje nejoblíbenější pohádková postava?		
<i>Krteček</i>	29	13,9%
<i>princezna</i>	26	12,5%
<i>Šmoulové</i>	13	6,3%
<i>Pat a Mat</i>	13	6,3%
<i>Spiderman</i>	9	4,3%
<i>Karkulka</i>	8	3,8%
<i>Bořek Stavitel</i>	8	3,8%
<i>pejsek, kočička</i>	7	3,4%
<i>Dino</i>	6	2,9%
<i>Popelka</i>	5	2,4%
<i>Šípková Růženka</i>	5	2,4%
<i>Medvídek Pú</i>	5	2,4%
<i>a dalších 62 různých pohádkových postav</i>	100	48,1%
<i>nemá či neuvádí</i>	11	5,3%

Možnosti odpovědi	Součet	Vyjádřeno procentem
2. Kterou pohádkovou postavu nemáš rád ani trochu?		
<i>čert</i>	36	17,3%
<i>Ježibaba</i>	26	12,5%
<i>čarodějnice</i>	15	7,2%
<i>strašidla</i>	14	6,7%
<i>vlk</i>	13	6,3%
<i>draci</i>	7	3,4%
<i>a dalších 35 pohádkových postav</i>	42	20,2%
<i>neumí odpovědět</i>	5	2,4%
<i>nemá žádnou</i>	27	13,0%
<i>neuvádí</i>	33	15,9%
3. Co se Ti líbí víc, co máš raději?		
<i>sledování pohádky v televizi</i>	105	50,5%
<i>vyprávění či čtení pohádky některým z rodičů</i>	67	32,2%
<i>oboje (doplněno)</i>	26	12,5%
<i>pro druh postižení nelze odpovědět (doplněno)</i>	2	1,0%
<i>neuvádí</i>	8	3,8%

Zkušenosti pedagogických pracovníků s praktickým využíváním terapie pohádkou

Přepis vybraných odpovědí na otázku č. 7 z dotazníku pro pedagogické pracovníky mateřských škol: „Máte již vlastní zkušenosti s tímto projektem? Jaké?“

„Pomocí pohádky adaptujeme děti na prostředí MŠ, vytváříme kamarádské vztahy, vzájemné empatie dětí, odstraňujeme fobie a strach z neznámého.“ (respondent č. 42)

„Vím, že na internetu existují stránky „BiblioHelp“, přestože se přímo tímto projektem nezabýváme, jeho prvky se v naší práci objevují. „Pohádkoterpií“ se snažíme zbavit děti stresu, vytvářet radostné prostředí, dát ponaučení, poukázat na nesprávné chování, dozvědět se o lidských hodnotách, přátelství, lásce a jak si k těmto hodnotám najít cestu. Slouží nám k tomu, samozřejmě, klasické pohádky (Pejsek a kočička, Šípková Růženka, Ošklivé káčátko, Devět, Sněhová královna, O zlaté rybce, Kohoutek a slepička a další pohádky a bajky). Také bych mohla doporučit knihu L. Loderové „O hvězdičkách a skřítcích“ (při četbě děti získávají různá poučení o kamarádství, poctivosti, znovuzrozené důvěře). Dále „Kamarádi to nevzdávají“ Dany Nowakové (řeší mezilidské vztahy), teď zrovna čteme „Pohádky před spaním“ Z. Pospíšilové. U nás se hodně osvědčily knihy k výchově vztahu k životnímu prostředí a ochraně zdraví „Filipova dobrodružství“. Poučné jsou také knihy R. Daniela a L. Procházkové „Neobyčejná dobrodružství pro obyčejné kluky a holky“. Dva důležité mezníky – narození a odchod ze života – jsou citlivou a dětem blízkou prózou řešeny v knize Jaroslavy Paštkové „Jak se rodí bráškové“. Tolik několik mých postřehů k tzv. biblioterapii neboli léčbě knihou.“ (respondent č. 55)

„O pohádkoterapii jsem se dozvěděla na semináři Práce s příběhem. Seminář nebyl dokončen, ale pohádky celá léta využívám zejména při řešení výchovných problémů a zejména k výchově pomoci druhému, sounáležitosti, rozvoji přátelství, komunikaci, získávání empatických postojů.“ (respondent č. 56)

*„Maminko, tatínku,
pojd'me spolu do pohádky!“*

Motto:

„Pomoz mi, abych to dokázal sám!“

Marie Montessori

*Milí rodiče,
je možné, že i vaše dítě trápí závažné problémy, jakými může být tělesné
postižení, strach a fobie, zlovyky, sourozenecké vztahy či rozvod
rodičů. Snadným prostředkem k tomu, jak napomoci vašemu dítěti se
s těmito problémy vyrovnat, může být terapie „obyčejnou“ pohádkou.*

Navštivte adresu: www.bibliohelp.cz